

מחזרים

גליץ נ"ב | פרשת וירא | תשפ"ב

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישראל

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

פנינים ואמרות

וכמה עניינים, אשר באם ישים אליהם לב ה' רואה מפלאות תמים דעים השגחתו הפרטית והשכר והעונש, אבל כאשר האדם בזדון לבו הלך חשכים אז נעשה מוכה בסנוורים עד שרואה ואינו רואה.

ובזמנינו אלה יכול כל אדם לראות פלאות משינוי העתים, המו גוים מוטו ממלכות, וההשגחה הפרטית מרחפת על פרט ופרט באופן מופלא, וצריך כל אדם להיות נשמר ממכת סנוורים.

שם משמאל - בפרשתנו (שנת תר"פ)

ש"אליעזר" היה עמהם לא קפצה להם הדרך, לכן "ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה" שציוה אותם להישאר פה, שעל ידי כן יגיעו במהירות...

(בוצינא קדישא - ח"ב עמ' שכג)

גם בזמן הזה יש להזהר מ'מכת סנוורים'

ויהי כמצחק בעיני חתניו (יט, יד).

ויש לתמוה הרי היו רואים בעיניהם פלא גדול שכל העיר מנער ועד זקן הוכו בסנוורים, ונלאו למצוא הפתח שהיו סמוכים אליו ועומדים על גביו, ועכ"פ ה' צריך להתעורר חשש בלבם, אולי יוכל עוד כהנה וכהנה ולמה ה' עוד לצחוק בעיניהם. ונראה שגם זה ה' ממכת הסנוורים, כמו שבגשמיות נלאו למצוא הפתח והיו רואין ולא רואין, כן נמי בפנימיות הענין היו רואין את הפלא ולא היו יכולין לשים אליו לב. וזה לימוד לאדם שיש כמה זמנים

קפיצת הדרך אינו תלוי בצדיק לבד אלא גם במלוויו

ויקח את שני נעריו וגו' ביום השלישי וגו' (כב, ג-ד). וברש"י את שני נעריו ישמעאל ואליעזר, שאין אדם חשוב רשאי לצאת לדרך בלא ב' אנשים וכו'.

פעם אחת נסע הרה"ק המהר"י ט"ב מסאטמאר זצ"ל מעיר קראלי לפני חג הפסח לאיזה עיר להכשיר את הרחיים שבו יטחנו החטים עבור המצות, נתלווה עמו אחד מרבני המדינה ששמו היה רבי 'אליעזר', וכשהתארכה הנסיעה אמר אותו רב לדבי יואליש בדרך הלצה, שמלפנים בישראל כאשר נסעו צדיקים לדבר מצוה קפצה עליהם הדרך...

נענה הרה"ק מסאטמאר ואמר לו על אתר, דלאו בצדיקים תליא מילתא אלא במלוויהם... וכמו שמצינו אצל אברהם אבינו ע"ה שאומר הכתוב "ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק" שלאחר שהלכו כבר שלשה ימים עדיין היה המקום ממנו ולהלאה, שמפני

על איזה 'ווארט' מה'חזוה' קיבל 'עני' מטבע של זהב?

והוא ישב פתח האהל (יח, א). וברש"י ישב כתיב, בקש לעמוד, אמר לו הקדוש ברוך הוא שב ואני אעמד, ואתה סימן לבניך, שעתיד אני להתייצב בעדת הדייגין והן יושבין, שנאמר (תהלים פב, א) אלקים נצב בעדת א-ל.

מסופר על החסיד הנגיד רבי נפתלי אונגער ז"ל, שחילק ופיזר הרבה מעות לצדקה (היה חותנו של הגה"ח רבי שמעולה אלתר אחי הרה"ק בעל השפת אמת מגור, וחותן אחיינו הרה"ק רבי משה בצלאל אלתר הי"ד - בן השפ"א). פעם בא אליו עני לבקש צדקה, ואמר לו שהוא צריך לקבל נתנה הגונה ביותר, כי עוד זכה להסתופף בצל הרה"ק 'חזוה' מלובלין זצ"ל [רבי נפתלי היה מחסידי הרה"ק הרמ"מ מקאצק זצ"ל, שהיה מתלמידי הרבי רבי בונם מפשיסחא זצ"ל תלמיד היהודי הקדוש מפשיסחא זצ"ל תלמיד 'חזוה',

מסד חסידי לפרשת השבוע עמ' כ"א

עמ' ט'

פניני אביר יעקב

ולפיכך היה זה אצלו לחשיבות גדולה]. אמר לו רבי נפתלי שאם יאמר לו דבר תורה ששמע מהחזוה' יתן לו מטבע של זהב, פתח העני ואמר: ברש"י ריש פרשת וירא איתא, שכאשר ביקר הקב"ה את אברהם אבינו ביום שלישי למילתו "ביקש לעמוד אמר לו הקב"ה שב ואני אעמוד, ואתה סימן לבניך שעתיד אני להתייצב בעדת הדיינים והן יושבין". ויש להבין דאם רצה לעמוד מדוע לא נעמד, מה הכוונה בזה שביקש ורצה לעמוד, איזה הכנה עשה לפני שנעמד שיהא כתוב שהיה רוצה לעמוד, והשיב הרבי מלובלין שכל מעשי אברהם ותנועותיו היו ברצון ה', והכא כאשר לא רצה הקב"ה שיעמוד כי "אלקים ניצב בעדת א-ל" לא היה יכול לקום, כי איבריו לא נתנו לו לעמוד, וכשהגיע למצב זה ביאר לו הקב"ה הטעם שאינו יכול לקום מפני שרצונו הוא שישב, כי "ואתה סימן לבניך". בשמעו כך העניק רבי נפתלי מטבע של זהב לידי העני.

מפי ספרים וסופרים – הגש"פ (עמ' שנט, הע' ריט)

חידושו של הרבי רבי בונם בילדותו – בסוגיית הכנסת אורחים

והוא עמד עליהם תחת העץ (יח, ח). פעם אחת בימי החורף הקשים בין מנחה למערב באו אורחים לבית המגיד מוואידיסלאוו ז"ע – אבי הרה"ק הרבי רבי בונם מפשיסחא ז"ע – לנחם מעט מטורח הדרך ולסעוד את לבם, ואז היה הר"ר בונם ז"ע ילד קטן, ובטרם הגיש המגיד לאורחיו לאכול, אמר לבנו "בונמל ביסט דאך עפעס איין עילוי, טו עפעס אויף אין הכנסת אורחים" – (הלוא אתה עילוי, נראה אותך שתחדש משהו בסוגיית הכנסת אורחים), השיב לו הילד אני צריך לשם כך להיכנס לחדר השני לעיין בנושא ואשתדל לחדש בענין זה.

וכאשר חזר אל אביו ולאורחיו אמר בואו בבקשה אתי ואראה לכם מה שחידשתי בנדון, ויקח אותם אל חדר השינה והראה להם שהציע את המטות בעבור יוכלו לנחם לישון לאחר טורח הדרך. אביו המגיד נהנה מאד מפקחות בנו,

כי עשית? – הרי הוא במהלך שוטף של שיחה אחת מול אברהם אבינו ע"ה? ביאר לו מרן הגרש"ז:

אבימלך החל לדבר עם אברהם בעזות משונה והתקיף אותו בחוצפה נגד כל היגיון. הוא גער באברהם אבינו ע"ה כאילו שאברהם הביא עליו ועל ממלכתו צרות: "מה עשית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי וכו' מעשים אשר לא עשית עמדי!" וכי אברהם אבינו עשה לו משהו, הרי אבימלך הוא שלקח את אשתו של אברהם והביא על עצמו את הצרות, וכפוליטיקאי

ממולח הוא ניסה לגלגל את האשמה על אברהם ולהאשימו בכל המתרחש: מה עשית לנו וכו' מעשים אשר לא יעשו עשית וכו'.

כיון שכך, לא הגיב אברהם אבינו. שקט. דממה שררה במקום, ובלשונו של מרן הגרש"ז באידיש: "אבימלך האט געשריגן, האט אברהם זיך אפילו גישט אויסגדרייט צו איהם, אזוי רעדט מען גישט!" (=אבימלך צעק, אך אברהם אפילו לא הסתובב אליו – כך לא מדברים). כיון שראה כי

ניסה אבימלך לשנות את תוכן ההתקפה והחל שוב לדבר בסגנון טוב יותר: ויאמר אבימלך דברים של טעם: "ויאמר אבימלך מה ראית כי עשית את הדבר הזה" היינו מה הסיבה שאמרת לנו

אחותי היא ולא גילית שהיא אשתך? וכו'. רק אז הסתובב אליו אברהם אבינו ונאות להשיב לו: "כי אמרתי רק אין יראת ה' במקום הזה והרגוני על דבר אשתי" ע"כ דברים הנפלאים.

דרכי אבות-בפרשתנו

ואמר לאורחיו "נו, מה אתם אומרים על בני הפיקח, האם חידושו מוצא חן בעיניכם". שפתי צדיקים

לפעמים התשובה בטובה ביותר – היא לא להשיב

ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה עשית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדלה מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי ויאמר אבימלך אל אברהם מה ראית כי עשית את הדבר הזה (כ, ט-י).

נכדו של מרן הגרש"ז אויערבאך סיפר אמרה מעניינת במיוחד בשם סבו זצ"ל: הסבא מרן הגרש"ז צעד ברחוב בשכונת 'שערי חסד' ולצידו יהודי שנזקק להדרכה בנושא ספציפי ומיוחד.

אמר לו מרן ווארט בחומש וסיים: ראה נא איך כל העצות טמונות בתורתנו הקדושה. ווארט נאה שבעקיפין היה לו לאותו יהודי כהדרכה פרקטית לחייו הוא:

הכתוב אומר בפרשתנו "ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה עשית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדולה מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי" – קריאת תגר של אבימלך על אברהם אבינו.

על כך השיב לו אברהם אבינו ע"ה: "ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי". נשאלת השאלה מפני מה נאמר פעמיים באותה שיחה "ויאמר": "ויאמר לו מה עשית" ושוב "ויאמר לו אבימלך מה ראית

מכאן מתחילה שרשרת ניסים מדהימה:

לאחר שסיימו המשגיחים את עבודת הקטיף, וידאו שהחיטה אכן יבשה למהדרין וארזוה עמהם, עלו בסיפוק על רכבם וחזרו לירושלים. עודם בדרך וטלפון נרגש מהחקלאי אצלו ביקרו זה עתה בקיבוץ סופה: "דבותי! אין לכם מושג איזה נס אירע לכם! רבע שעה אחרי שהלכתם מכאן, נפלה פצצה בשטח השדה הפתוח, בדיוק היכן שהסתובבתם... לא זו בלבד שניצלתם, אלא בזכות כך שהחיטה נקצרה, נמנעה שריפת ענק שהייתה אמורה להתלקח בשדה הבשל והמלא חיטים..."

יומיים לאחר מכן שמחו כל תושבי ארץ ישראל לשמוע את הבשורה הטובה: שלושה עשר מחבלים (!) אשר יצאו ממנהרה בשדות קיבוץ 'סופה', התגלו על ידי כוחות הביטחון. חלקם הגדול חוסל במקום, וחלקם נמלטו חזרה למנהרה שהופצצה שוב מהאוויר, ובכך סוכל הפיגוע המתוכנן.

חשיפת מנהרת המחבלים בחסידי שמים בר"ח אב תשע"ד, לפנות בוקר בקיבוץ סופה, היכה בתדהמה את ראשי מערכת 'ועד הכשרות' של בד"ץ העדה החרדית, כאשר רק שבועיים וחצי לפני-כן שהו שם במשך כמה ימים, המשגיחים והרבנים מטעם הבד"ץ במהלך קצירת החיטה עבור 'מצה שמורה'. רק משגיחי הבד"ץ ידעו בדיוק את המיקום המדויק של יציאת המחבלים בשדות שבסביבת היישוב סופה, כי רק הם היו שם לאחרונה ממש.

הדבר אירע בשנת תשע"ד, במהלכו של מבצע 'צוק איתן'. עקב הגשם שירד באותה שנה לפני חג השבועות – דבר שאינו שכיח כלל ועיקר, נפסלו על ידי הבד"ץ הרבה שדות חיטה שרגילים לקחת משם מדי שנה למצות מצוה ונוצר מחסור בחיטים למצות, בפרט שהשנה הבאה (שנת תשע"ה) היא שנת שמיטה וצריך כעת לקצור לשנתיים, כי בשנת שמיטה לא חורשים ולא זורעים, מה שמגדיל את הביקוש ליבול משנה זו פי שניים לפחות.

משגיחי הבד"ץ יצאו ותרו ברחבי הארץ אחר מקום שבו גדלה החיטה מאוחר יחסית ולא נפסלה מהגשם, וכך הם הגיעו לקיבוץ סופה בעוטף עזה. איתור שדות החיטה של קיבוץ סופה מהווה בעצמו סייעתא דשמיא, כאשר החיטה שגדלה במקום הבשילה בשלב מאוחר יותר, כך שבמהלך הגשמים האחרונים של חודש אייר, החיטה במקום הייתה עדיין ירוקה וצריכה לקרקע לפי כל הדעות, ולכן לא החמיצו הגשמים את החיטה.

אותו חקלאי שגידל את שדות החיטה בקיבוץ, החליט לראשונה לשמור על השמיטה בחייו. את הקבלה הטובה הזו הוא החליט בינו לבין עצמו, אך כמובן לא גילה זאת לאף אחד, והנה רואה הוא כי משמים 'נחתו' הרבנים והמשגיחים דווקא אצלו וביקשו לקנות מהחיטה כמות אדירה למצות. לנגד עיניו

מתממשת הבטחת התורה הקדושה "וציוויתי את ברכתי לכם בשנה השישית, ועשת את התבואה לשלוש השנים" (ויקרא כה, כא).

מכאן מתחילה שרשרת ניסים מדהימה:

לאחר שסיימו המשגיחים את עבודת הקטיף, וידאו שהחיטה אכן יבשה למהדרין וארזוה עמהם, עלו בסיפוק על רכבם וחזרו לירושלים. עודם בדרך וטלפון נרגש מהחקלאי אצלו ביקרו זה עתה בקיבוץ סופה: "דבותי! אין לכם מושג איזה נס אירע לכם! רבע שעה אחרי שהלכתם מכאן, נפלה פצצה בשטח השדה הפתוח, בדיוק היכן שהסתובבתם... לא זו בלבד שניצלתם, אלא בזכות כך שהחיטה נקצרה, נמנעה שריפת ענק שהייתה אמורה להתלקח בשדה הבשל והמלא חיטים..."

יומיים לאחר מכן שמחו כל תושבי ארץ ישראל לשמוע את הבשורה הטובה: שלושה עשר מחבלים (!) אשר יצאו ממנהרה בשדות קיבוץ 'סופה', התגלו על ידי כוחות הביטחון. חלקם הגדול חוסל במקום, וחלקם נמלטו חזרה למנהרה שהופצצה שוב מהאוויר, ובכך סוכל הפיגוע המתוכנן.

התוכנית המקורית של המחבלים הייתה לצאת בשעות הבוקר המוקדמות (הם יצאו סמוך לשעה 4:00 לפנות בוקר) לתוך החיטים הגבוהות ואז ייצאו ממחבואם לתוך קיבוץ 'סופה' ויחטפו עמם מספר אזרחים ויהרגו ככל שיוכלו.

אלא שכבר אמר החכם מכל האדם: "דבות מחשבות בלב איש ועצת ד' היא תקום" (משלי יט, כא). ברגע שהם יצאו מתוך המנהרה, אותה חפרו במשך זמן רב, גילו לתדהמתם כי שדה החיטה אשר ביקשו למצוא מחסה בצילו, נקצר לחלוטין! וכך למעשה

מקומם ויציאתם מתוך פיר המנהרה, התגלה מיד על ידי מצלמות האבטחה וחשפו אותם לעיני החיילים, שמיהרו לחסלם ביריות על אתר.

את מצוות השמיטה שיקיימו כלל ישראל ויזכו עקב כך לברכת שמים, לא לקחו המחבלים הארורים ימ"ש, בחשבון... בורא עולם שיבש את תוכניתם ומזימתם נשבתה. רק לדמיון איזה אסון נמנע בתוך הקיבוץ מכמות עצומה כזו של מחבלים המחזיקים כלי נשק רבים.

אין זה כי אם אצבע אלוקים.

(מאת הסופר הרב יוסף מאיר הס ה"ו)

את מצוות

השמיטה שיקיימו

כלל ישראל

ויזכו עקב כך

לברכת שמים, לא

לקחו המחבלים

הארורים ימ"ש,

בחשבון... בורא

עולם שיבש את

תוכניתם ומזימתם

נשבתה. רק

לדמיון איזה אסון

נמנע בתוך הקיבוץ

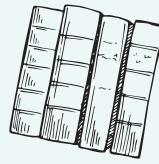
מכמות עצומה

כזו של מחבלים

המחזיקים כלי

נשק רבים

עיניו של הבחור התעגלו בתדהמה, הן לתשובה כזו לא ציפה. הוא ציפה שהחזון איש' יבחר להכריע בין מצות לימוד התורה המוטלת עליו, לבין מצות ביקור חולים - המוטלת עליו גם היא. אבל שביקור חולים יכלול בתוכו תלמוד תורה - הכיצד?! - תמה בכל לב, וגם שאל את החזון איש' לפשר העניין...

החזון איש' חיך, ניכר עליו שכמו ידע ששאלה זו בוא תבוא, ואז השיב תשובה מרוממת: 'דע לך בני יקירי. יודעני כך שאתה מתמיד ועמל בתורה, אולם תפקידו של היהודי הוא לא רק ללמוד תורה ולעסוק בה, אלא להתחבר אליה באמת, להכניסה אל תוך תוכו, להפוך לספר תורה' מהלך.

זה לא קל, כי האדם גשמי והתורה רוחנית, והחיבור ביניהם הוא כמעט בלתי אפשרי...

הרב פלמן עשה אוזנו כאפרכסת, הוא חש שהחזון איש' מגלה עכשיו את סוד החיבור לתורה, וזו העת להטות אוזן ולא להחמיץ אף מילה: 'הדרך היחידה ליצור חיבור בין אדם לתורה, היא לעדן את הנפש, לזכך אותה, לרומם את עצמך למדרגה שתהיה ראוי לחיבור לתורה. בלימוד התורה בלבד אין די, יש להתרומם ולהתעלות, להתעדן ולהפוך לנפש אצילית - הראויה לחיבור לתורה.

ואת זאת' - הוסיף החזון איש' ואמר, 'ניתן לעשות רק על ידי עשיית חסד, הקדשת זמן וכוחות אישיים למען הזולת. אינני אומר לך לסגור את הגמרא וללכת לעשות חסד, אולם עתה, משהזדמנה לך הזדמנות לעשות חסד אמיתי, להשקיע זמן יקר בעשיית חסד - לבקר את סבתך החולה, הרי אם תבקר אותה ככל שתחפוץ, אם תקדיש לה זמן ככל שתדע, אם תשהה לצידה ככל שתבקש - בכך תקנה את העדינות הראויה, תהפוך לכלי ראוי לחיבור לתורה הרוחנית.

לפיכך, אני מדגיש בפניך' - הוסיף החזון איש' בקולו החוצב,

'שבביקוריך אצל סבתך אינך רק מקיים מצוות חסד וביקור חולים, אתה הופך את עצמך לראוי לעסוק בתורה ולהתחבר אליה. הרי בכל כוס שתיה שאתה מגיש לה, בכל שיחה עמה, בכל רגע שאתה שווה במחיצתה והיא נהנית ממנו - נפשך מזדככת, נשמתך מתעלה, אתה הופך לראוי והגון להיות מחובר לתורה. זהו חלק בלתי נפרד ממצוות לימוד תורה - להפוך את עצמך לראוי לקשר ולחיבור עם התורה!'

אלו הדברים אשר השיב החזון איש', ולימים סיפר אותם הרב פלמן, ויש בהם מסר נוקב:

'לך לבקר את סבתך, ותשהה לצידה ככל רצונה, ביקורים רבים ותכופים, למשך זמן ממושך. ודע לך, שבשהותך לצידה אינך מקיים רק מצות ביקור חולים, כי אם בנוסף - גם מצות תלמוד תורה!'

עיניו של הבחור התעגלו בתדהמה, הן לתשובה כזו לא ציפה. הוא ציפה שהחזון איש' יבחר להכריע בין מצות לימוד התורה המוטלת עליו, לבין מצות ביקור חולים - המוטלת עליו גם היא. אבל שביקור חולים יכלול בתוכו תלמוד תורה - הכיצד?! - תמה בכל לב, וגם שאל את החזון איש' לפשר העניין...

מדי יום ביומו נהג החזון איש' צ"ל לצאת לטיול קצר, לשאוף אוויר צח. הוא עשה זאת במצוות רופאיו, ולמותר לציין שגם בעת הטיול, נהג לשוחח בדברי תורה עם בן לווייתו. מי שזכה ללוותו לעתים, היה הגאון רבי בן ציון פלמן צ"ל - אז בחור צעיר, ששעת הטיול הזו היתה עבורו הזדמנות פז לשמש תלמידי חכמים וליהנות מאוצרותיהם בעת ובעונה אחת...

פעם אחת, בעת הטיול, בחר הרב פלמן לשטוח בפני החזון איש' התלבטות אישית, שהוא לא מצליח להכריע בה. הוא סיפר, כי בבית הוריו - הגאון רבי שמואל פלמן צ"ל, רב שכונת 'היכל מאיר' בתל אביב, מתגוררת סבתו, אמו של אביו. הסבתא כבר לא היתה צעירה וסבלה ממיחושים שונים, ולפיכך התגורר בבית בנה, שם בנה, כלתה ונכדיה סעדו אותה תדיר.

מטבע הדברים, נוצר קשר חזק וקרוב מאוד בין הסבתא לנכדיה, וקשר זה המשיך גם כאשר הסבתא אולצה להתאשפז בבית החולים לתקופות ממושכות, עקב מחלות שונות שפקדו אותה. בני משפחתה ביקרו אותה בתכיפות, שרו לצד מיטתה במסירות, וסעדו אותה בכל ליבם. גם מיוזענו - הבחור בן ציון, נהג לבקר את הסבתא בבית החולים, וביקוריו היו עבורה כמשיבי נפש, החיו את נפשה.

הסבתא כל כך נהנתה מביקוריו של הנכד, עד שביקשה ממנו לבוא לבקר עוד ועוד, ולהשתהות בביקורו זמן ממושך. מנגד, הרב פלמן היה אז - כאמור - בחור צעיר, השוקד על התורה בשיבה לילות כימים, והתקשה להעביר את זמנו היקר בבית החולים, תוך שיחות חולין וסיפורי סבתא... נכון, אין ספק כי הוא שש ושמח לקיים מצוות ביקור חולים ולכבד את סבתו, אולם לא ידע עד כמה מוטלת עליו חובה זו, שעה שישנם גם בני משפחה אחרים שיכולים לשהות בקרבתה...

ככל הספק הזה, פרש הבחור בן ציון לפני החזון איש', מבקש את עצתו. החזון איש' לא הסתפק בשמיעת פרטים אלה בלבד, והתעניין לפרטי פרטים למה הסבתא מעדיפה את נוכחותו של נכדה זה בדווקא, עד כמה הוא משמח את ליבה יותר מנכדים אחרים, ועד כמה בני משפחה נוספים שותפים למצוה החשובה לבקר את הסבתא ולשהות בצילה. כשהתמונה במלואה נפרשה לפניו, החל החזון איש' מהרהר בדבר דקות ארוכות, ואז השיב תשובה מדהימה:

'לך לבקר את סבתך, ותשהה לצידה ככל רצונה, ביקורים רבים ותכופים, למשך זמן ממושך. ודע לך, שבשהותך לצידה אינך מקיים רק מצות ביקור חולים, כי אם בנוסף - גם מצות תלמוד תורה!'

הבית היתה חסומה בפניו. מי יטפל בו? מי יקבל אדם שכזה לביתו? האיש מצא את הכתובת הנכונה: רחוב שערי חסד 17! בני המשפחה טיפלו בו במסירות. רבי שלום החליף את תחבושותיו, והרבנית כיבסה אותן בידיה. מכונת כביסה לא היתה אז בגמץ. ספק אם היתה קיימת. היא, הרבנית ע"ה, נתנה לו לאכול ולשתות. הרגיעה אותו לחלוטין. בני המשפחה לא יכלו לעמוד במחיצתו יותר מהרף רגע. בגדיו המלוכלכים דחו את הסובבים. בלילה כל בנות המשפחה הצטופפו בחדר אחד, גם אם המשפחה ישנה איתן. בחדר השני ישן רבי שלום.

וכשיהודי מהסוג הזה הגיע לסעודת שבת, והיו הרבה, המון כאלה, אומר חתנו של רבי שלום: רבי שלום הקפיד להושיב אותם בראש השולחן! לידו ממש! הוא לא הרשה להתרחק מהם יותר מדי. התרחקות מסוימת הוא התיר, שלא יחושו בחילה בשעת האוכל. לילדיו הבהיר הגאון בשקט שלא לבייש את האורח, אך היה זה שקט תקיף: כאן מקיימים מצוות הכנסת אורחים! מי שקשה לו שילך לאכול אצל השכנים...

אחרי אותו הלילה
נאלץ בעל המלון
לזרוק את המזרן
ואת כל המצעים.
בזמנם ללא
תכשירי הדברה
לא היה שייך
להדוף את נגע
החרקים במעמקי
המצעים. רבי
שלום שילם את
כל הנזקים טבין
ותקילין...

סיפר חתנו שליט"א: היה זה ליל הסדר הראשון במחיצת חותני רבי שלום. בסיום תפילת ערבית בבית הכנסת חסידים בשערי חסד הבחין רבי שלום ביהודי שנשאר בבית הכנסת. צורתו החיצונית העידה עליו שהוא בר דעת, אפילו תלמיד חכם. מראהו ולבושו עוררו חמלה גדולה. הוא לבש בגדי חול מלוכלכים. גוף ממנו ריח של בגדים שלא ידעו מים כבר זמן רב. עד כדי כך, שעל החליפה שלו יכלו לזהות פשפשים. היה נורא לעמוד לידו.

רבי שלום החליט על אתר לאסוף את האיש הביתה לליל הסדר. בלבו גמלה החלטה ברורה: אני אזכה במצוה! אזמין אותו לאכול בביתנו! לישון היה זה בלתי אפשרי.

הפשפשים שרחשו על בגדיו ידביקו בודאי את כלי הבית והמזרון, יהיה קשה מאד להפטר מהם, חשש רבי שלום. עם זאת העדר מקום שינה לאותו אדם טרד את מנוחתו של רבי שלום. מוכרחים לדאוג למקום לינה. מה יהיה? הסעודה תיגמר וליהן נשלח אותו לאחר חצות ליל? שח בדאגה באוזני חתנו. בני הבית המתינו בקוצר רוח שלא ישנו התינוקות, אך רבי שלום כאילו כל הענין לא נוגע לו. הוא היה עסוק בהתלהבות במצוה שלפניו, מצוה עוברת. האשה והילדים אמרו לעצמם: מסתמא אבא מצא איזו שהיא מצוה להתגדר בה, נמתין... רבי שלום הרבה מספר דקות. יש לנו רעיון טוב. הבה נלך, הכריז לפתע, להיכן נלך? לבעל הבית של מלון ארץ ישראל! המלון עמד לא הרחק משערי חסד.

לפני שייצאנו מבית הכנסת, הוא ניגש ליהודי ותקע לו כף גדולה בברכת 'גוט יום טוב' ושלום עליכם' וסיפר לו בחגיגות שהוא מוזמן לביתם המרווח. תיכף נשוב לכאן ונלך יחד לביתנו. המתן נא, אמר. האיש העלה חיוך קל של שביעות רצון והתיישב על יד השולחן.

לעתים, אנשים עלולים לחשוב שביקור חולים הוא ערך נעלה, אולם לא על חשבון משימות חשובות ונחוצות אחרות. בהחלט, זה מעשה חסד ראוי, אולם הוא דורש זמן רב, ואולי אפשר להספיק בזמן הזה להתעלות באופנים אחרים. ואילו החזון איש פותח בפנינו צוהר, מכריז ואומר:

לא ולא, יהודי יקר! מצות ביקור חולים אינה נושאת בחובה רק את העזרה לחולה, רק את החסד עבורו. יש בה נוסחת קסם שמענדת את הליכות האדם, שמרוממת את כל כולו, שהופכת אותו לראוי ומחובר יותר לעולמות הרוחניים הנעלים. אם יש לך שעת כושר לבקר חולה - יש לך הזדמנות פז למקפצה רבת עוצמה, לזכך את נפשך, לפתוח בפניך עולמות רוחניים, להתעלות ולהתרומם באופן נעלה ביותר!

ביקור חולים הוא לא רק חסד, הוא מפתח לעליה רוחנית טמירה ואדירה, ובד בבד - פותח הוא שערי שמים להציל מן היצר הרע, למנוע ייסורים ומחלות, להעניק לכולנו חברים וידידים טובים, לשפר את איכות חיינו לאין ערוך. הבה נקדיש זמן לבקר חולים, לחזק את ליבם ולעודד את רוחם - זה מה שירומם את ליבנו ונפשנו.

פניני פרשת השבוע

מראהו ולבושו עוררו חמלה גדולה. הוא לבש בגדי חול מלוכלכים. גוף ממנו ריח של בגדים שלא ידעו מים כבר זמן רב. עד כדי כך, שעל החליפה שלו יכלו לזהות פשפשים. היה נורא לעמוד לידו.

רבי שלום החליט על אתר לאסוף את האיש הביתה לליל הסדר. בלבו גמלה החלטה ברורה: אני אזכה במצוה! אזמין אותו לאכול בביתנו!

אספנו את האיש בשמחה. נכנסנו שלשה יחד, רבי שלום אני והאורח. בנות המשפחה והרבנית מיהרו להתרחק תוך כדי לחישה: מי זה? איפה הוא מצא אותו? תזהרו שם על חכסא שלא יתמלא בפשפשים! הריח בלתי נסבל! נשמע קול לחש שקט...

ביתם הדל של משפחת הגאון רבי שלום מרדכי הכהן שברדון זצ"ל, שהיה בקרבת שער הכניסה העתיק לשכונת שערי חסד היווה סמל של חן וחסד. הדלת שסבה על צירה מזריחת החמה עד שקיעתה, לא פסקה מלנוע גם לאחר צאת הכוכבים.

רבי שלום היה מגדולי הדור במצוות הכנסת אורחים. היתה תקופה שרצה להקדיש זמן קבוע בכל דרשה למצוה זו. סדרת הדרשות הזו לא יצאה לפועל. אך הדוגמה האישית נחרטה בציפורן שמיר על לוח ליבם של בני ירושלים של אז.

פעם הגיע אורח, יהודי ירושלמי משונה, הוא סבל מכאבי בטן אמיתיים או מדומים. היה צורך תמידי למשווח אותו בשמן, לכרוך את גופו בתחבושות בד, ולהחליפם מפעם לפעם. היו לו גם פחדים נוראים: רוצים להרוג אותי, גיוואלד, התפרץ מידי פעם בצעקה. איש לא חפץ בקרבתו. אנשים רגילים הקפידו לשמור על מרחק. גם אם דלתות הלב של בני ירושלים היו פתוחות לרווחה, דלת

ובעיקר תלמיד חכם, שבכל רגע פנוי הגה בתורה. עסקיו האמיתיים היו עסקי הרוח, ובהם הגה מרבית זמנו. את הנסיעות לפוזנה ניצל גם למטרות האלה.

מיד עם הגיעו לפוזנה נהג לכוון את פעמיו אל בית מדרשו של הגאון רבי עקיבא איגר. בבוקר היה מתפלל שחרית במחיצת הגאון, ולאחר מכן היו השניים מתפללים בסוגיות עמוקות. זה היה מחזה לא שגרתי: הסוחר האורח ואחד מגדולי הדור עומדים שעות רצופות ונושאים ונותנים בש"ס ובפוסקים, בראשונים ובאחרונים. זה שואל וזה משיב, האחד מביא ראיה לדבריו וחברו סותרת.

שהייתו של הסוחר בעיר נמשכה בדרך כלל ימים מספר, ולקראת נסיעתו בחזרה לביתו נהג לבוא אל רבי עקיבא איגר ולקבל ממנו את ברכת הדרך.

פעם אחת, כשנפגשו בבית הכנסת בבוקר היום האחרון לביקורו,

הפתיע רבי עקיבא איגר את הסוחר בשאלה אם יש ברשותו דרכון חוקי ובעל תוקף.

האורח אישר שהוא נושא עמו דרכון כשר, וכל אחד ואחד מהם פנה לעיסוקיו בבית הכנסת. לאחר מחצית השעה חיפש רבי עקיבא איגר את האורח ושאלו שנית אם ברשותו דרכון. כששאל את שאלתו בפעם השלישית התמיה הדבר את האורח. הוא השיב לגאון: "יש ברשותי דרכון, ואם אתם מבקשים לראותו – אראנו לכם".

יצא האורח מבית הכנסת ופנה לאכסניה שבה השתכן. הוא חלק את תמיהתו עם בעל האכסניה. "לשם מה הגאון זקוק לדרכון שלי?", שאל.

"יתכן שהרב מבקש להזמין אותך לסעודה בביתו", השיבו בעל האכסניה.

"מה הקשר בין הסעודה לדרכון?", התפלא הסוחר.

"הגאון מקפיד לשמור על חוקי המדינה. והלוא אסור לתושב העיר לארח בביתו שוהה בלתי-חוקי. לכן ביקש לוודא ששהייתך כאן חוקית".

השערות של בעל האכסניה התאמתה כשבפתח האכסניה התייצב שליח מהגאון והזמין את האורח לסעודת פרידה על שולחנו של רבי עקיבא איגר בביתו.

הגאון קיבל את אורחו בסבר פנים יפות ובחמימות. הוא ליווה אותו אל השולחן הערוך בכל טוב. השניים נטלו את ידיהם והתיישבו לסעודה. עוד בטרם הוגשה המנה הראשונה כבר היו שקועים בשיחה תורנית עמוקה.

בתוך זמן קצר צללו לעומקם של קושיות וסברות, פלפולים

פתח ספר והחל מעיין בו. יצאנו מבית הכנסת. כולם כבר ישבו כבני מלכים והכריזו 'קדש'. הרחובות היו ריקים מאדם ואנחנו צעדנו יד ביד עד מעונו של מנהל המלון. רבי שלום פנה אל המנהל וביקש חדר לאדם בודד לשינה. אנו נדאג לך לכל הנזקים שיגרמו, נתן רבי שלום את הבטחתו.

מנהל המלון נעתר. קיבלנו מפתח. שבנו לבית הכנסת. אספנו את האיש בשמחה. נכנסנו שלשה יחד, רבי שלום אני והאורח. בנות המשפחה והרבנית מיהרו להתרחק תוך כדי לחישה: מי זה? איפה הוא מצא אותן? תזהרו שם על הכסא שלא יתמלא בפשפשים! הריח בלתי נסבל! נשמע קול לחש שקט.

הרבנית הצדקנית ע"ה הביאה בחביבות כסא מיוחד. רבי שלום הושיב את האורח בראש השולחן. זה שהיה אמור לשבת בסמוך לאותו יהודי הרחיק את כסאו בחשש. מטר שלם הפריד בין שניהם. זה היה פשוט בלתי נסבל. על הרצפה תחת הכסא רחשו בעלי חיים! "קדש ורחץ כרפס יחץ מגיד", כאן רבי שלום הבחין שהאורח יודע ספר. תוכו של האיש התברר לא היה כבדו. רבי שלום התלהב ומיד החלו השניים לשוחח בדברי תורה ופירושי ההגדה. רבי שלום פנה עם הפנים לכיוון האורח, ווארט רדף ווארט, כך זה נמשך כל אותו הלילה.

עם חצות ליל שימורים יצאנו לרחוב הקריר לווינו את האיש המסתורי עד המלון, ונפרדנו בחמימות. אחרי אותו הלילה נאלץ בעל המלון לזרוק את המזרון ואת כל המצעים. בזמנם ללא תכשירי הדברה לא היה שייך להדוף את נגע החרקים במעמקי המצעים. רבי שלום שילם את כל הנזקים טבין ותקילין.

(ספיר ויהלום ויקרא ע"ה - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

האורח הופתע מן הדברים. האומנם לא הבחין הגאון כי טרם החלו לאכול, וכבר הוא מבקש להתוודע את הסעודה? עם זה לא היה לו נעים להעמיד את רבי עקיבא על טעותו. לפתע הבזיק רעיון במוחו, והוא פתח וקרא בקול: "יברכה ה' וישמרה! יאר ה' פניך אליו ויהונק! יישא ה' פניו אליו וישם לך שלום!".

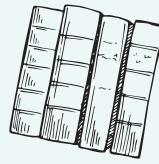
"מה פשר הליצנות הזאת?", הופתע רבי עקיבא איגר. "זו דרכי לברך כשאני מתבקש לברך לפני הסעודה", השיב האורח.

באותו רגע הבין רבי עקיבא את טעותו ומיד ביקש מבני ביתו להגיש את המנה הראשונה. כשסיימו לסעוד, חזר הגאון וביקש לכבד את האורח בזימון לברכת המזון.

הוא נהג לבקר לעיתים קרובות בעיר פוזנא (פוזנה) שבפולין. הסיבה הרשמית הייתה עסקי המסחר שלו, שחייבו אותו לצאת מביתו למסע אל העיר הגדולה, ואולם כל נסיעה כזו מילאה את ליבו התרגשות וציפייה. שכן לא רק סוחר היה האיש, אלא גם

מיד קלט הסוחר כי מהדברים יכול להשתמע שהגאון הוא 'הדיוט' כביכול. הוא מיהר להתנצל ואמר: "התכוונתי לפרש את דברי חז"ל שלא יהיה קל בעיני תלמיד חכם לתת ברכה לאיש הדיוט". "הנה לך", חייך רבי עקיבא במאור פנים, "מוטב אשאר אני 'הדיוט' מלהכניס פירוש מעוות בדברי חז"ל!"

ותירוצים. שעה ארוכה שטו השניים במרחבי ים התורה ושכחו לגמרי את הסעודה הממתנה להם. הזמן חלף, ולפתע התנער הגאון רבי עקיבא איגר.

"נברך ברכת המזון?", הציע לאורח, בסוברו כי כבר סיימו לסעוד. "הלוא חכמינו זיכרונם לברכה כבר קבעו ש'אורח מברך', ונוסף על כך אתה כוהן. מכבד אני אותך בזימון לברכת המזון".

האורח הופתע מן הדברים. האומנם לא הבחין הגאון כי טרם החלו לאכול, וכבר הוא מבקש לחתום את הסעודה? עם זה לא היה לו נעים להעמיד את רבי עקיבא על טעותו. לפתע הבזיק רעיון במוחו, והוא פתח וקרא בקול: "ברוך ה' וישמרו! יאר ה' פניך אליו ויחוננו! יישא ה' פניו אליך וישם לך שלום".

"מה פשר הליצנות הזאת?", הופתע רבי עקיבא איגר.

"זו דרכי לברך כשאני מתבקש לברך לפני הסעודה", השיב האורח. באותו רגע הבין רבי עקיבא את טעותו ומיד ביקש מבני ביתו להגיש את המנה הראשונה. כשסיימו לסעוד, חזר הגאון וביקש לכבד את האורח בזימון לברכת המזון.

כעת סירב האורח לקבל את הכיבוד. "כבודו צריך לזמן, שהרי הוא בעל הבית, ואף נהג בי עין טובה. והרי נאמר בספר משלי 'טוב עין הוא יבורך'. ואמרו על כך חז"ל במסכת סוטה: 'וטוב עין הוא יברך', כפי שמבאר זאת הרמ"א".

"ובכן", השיב מיד הגאון, "אם אכן בעל הבית אני, אסתמך אפוא על דברי הגמרא במסכת פסחים 'כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה', ואבקש ממך לברך". כעת לא היה האורח יכול לחמוק עוד, הרים את כוס היין וברך.

בטרם נפרדו ביקש האורח את ברכתו של הגאון, ובתוך הדברים אמר: "הלוא אמרו חז"ל 'אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך'". כוונתו הייתה לומר שאפילו ברכת הדיוט חשובה ובעלת משמעות, ועל אחת כמה וכמה ברכתו של רבי עקיבא איגר.

ואולם מיד קלט הסוחר כי מהדברים יכול להשתמע שהגאון הוא 'הדיוט' כביכול. הוא מיהר להתנצל ואמר: "התכוונתי לפרש את דברי חז"ל שלא יהיה קל בעיני תלמיד חכם לתת ברכה לאיש הדיוט".

"הנה לך", חייך רבי עקיבא במאור פנים, "מוטב אשאר אני 'הדיוט' מלהכניס פירוש מעוות בדברי חז"ל".

רשומים בשמך

בראות הארענדער את כל אשר עשה לו הרה"ק מראפשיץ, זעק זעקה גדולה אל הרה"ק מלובלין: "רבי למה הבאתם לכאן אברך מזיק? ראו מה עשה לי, הוא הטריף את כל סיר הבשר!"

שוב שאל ה'חזוה' הק' את הרה"ק מראפשיץ: "נפתלי מה זה?" ענה הרה"ק מראפשיץ: "רבי א שווג" [בשווג עשיתי]. אמר לו הרה"ק מלובלין: "נפתלי, צו פוהל שווגים!" [יותר מדי מעשים בשוגג נעשו].

סיפר הרה"ק האמרי חיים מוויז'ניץ זצ"ל: בהיות הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זצ"ל אברך, נסע לשובות בלובלין אצל הרה"ק החזוה

זצ"ל, והימים ימי חורף.

ויהי באמצע הלילה, שלג כבד החל לרדת, שלווח ברוח סערה ובכפור איום (המכונה "זאבערעכע"). הנסיעה היתה במזג אוויר סוער ללא נשוא, והעגלה לא יכולה היתה להמשיך בנסיעתה, אף שכבר היו קרובים אל העיר לובלין. משנקפו השעות, חיפש הרה"ק מראפשיץ אכסניה לעשות בה את השבת.

והנה נזכר שבכפר הסמוך יש "אראנדע" [בית אכסניה], והוא פנה לשם. כשהגיע – נקש בדלת הבית, וביקש מה"אראנדע" [בעל האכסניה] להתאכסן אצלו במשך השבת. אך הלה השיב שאי אפשר להתאכסן אצלו.

התחנן הרה"ק מראפשיץ לפניו שיכניסו, אולם דבריו נפלו על אזנים אטומות. לאחר הפצרות, נענה ה"אראנדע", הוא הכניס את הרה"ק מראפשיץ לביתו, אולם אמר לו שיקח לו כסא בקרן זווית, שיקנה לעצמו מעט אוכל למשך השבת, ושלא יסב עם בני הבית. בלית ברירה התאכסן שם הרה"ק מראפשיץ במשך השבת, ולאחר השבת שם פעמיו ללובלין.

למחרת, ביקש הרה"ק מראפשיץ מרבו החזוה' הק' שיצא לטייל, כדרכו בקודש. הרה"ק מלובלין נענה לו, ומשעלו על עגלה לחש הרה"ק מראפשיץ על אזנו של בעל העגלה שישע לכיוון הארענדע, וכך עשה.

בהגיע הרה"ק מלובלין סמוך להארענדע, יצא הארענדע לראות מי הוא הבא. כשהבחין שהגיע הרבי, אץ רץ החוצה לקבל את פני קדשו.

דאגה עלתה בליבו של הארענדע כראשון הבחין כי הרה"ק מראפשיץ נמצא אף הוא בין הבאים... אולם היות שידע כי הרבי כאן, נחה דעתו, ומיד התלהב והכריז: "אה, הרבי בא! הרבי בא!" וביקש מהרה"ק מלובלין שיכנס לאכסנייתו. הרה"ק נעתר לו, ונכנס יחד עם המלווים.

ביקש הארענדע מהרה"ק שישאר לארוחת הצהריים, וה'חזוה' הק' הסכים. אחד מתלמידי החזוה' שחט כמה עופות, והארענדע המליחם והכשירים ושם אותם לבשל.

בינתיים ערך בעל הבית את השולחן, כיסה אותו במפה יקרה, הניח עליו מיני מאפה ובקבוק גדול של י"ש. כאשר היה הכל ערוך, וה'חזוה' הק' יחד עם החברייא קדישא התיישבו סביב השולחן, נתן הרה"ק מראפשיץ דחיפה בידו והפך את הבקבוק הגדול. כל הי"ש נשפך, והמפה ומיני המאפה נרטבו ונתלכלכו.

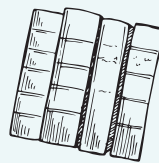
הארענדע, בראותו כל זאת, החל לצעוק: "רבי, הבאתם לי אברך מזיק, ראו מה עשה לי!"

שאל החזוה' הק' את תלמידו הרה"ק מראפשיץ: "מה זה?" ענה הרה"ק: "רבי א שווג" [בשווג עשיתי].

כאמור, הניח הארענדע את סיר הבשר לבשל על התנור, ועל

**ואילו אצל לוי
כתוב (שם יט,
א) "ויבואו שני
המלאכים וגו'
וידא לו וידרן
לקראתם" –
לוי הכניס רק
מלאכים, "און
מלאכים איז נישט
קיי קונץ אריין צו
נעמען!"... (אין זו
רבותא להכניס
מלאכים)**

אמנם התיירוץ הוא, כי אצל אברהם כתוב (יח, ב) "וירא והנה שלושה אנשים" – שנדמו כאנשים, ואף על פי כן יורץ לקראתם הכניסם, האכילם והשקם.

ואילו אצל לוט כתיב (שם יט, א) "ויבואו שני המלאכים וגו' וירא לו וירץ לקראתם" – לוט הכניס רק מלאכים, "און מלאכים איז גישט קיין קונץ אריין צו נעמען!"... (אין זו רבותא להכניס מלאכים).

המשיך הרה"ק מראפשיץ ואמר: "לפני שבת, נתן לי בעל הבית זה בקושי קרן זוית, לאכול בה קמת משלי, והנה כשמגיע הרבי הוא נעשה לפתע למכניס אורחים גדול!"

וסיים הרה"ק מראפשיץ: "רבי אין כאן מקומכם. בבית אדם כזה אין מה לחפש. כשמוע החוזה הק' מלובלין את דברי הרה"ק מראפשיץ, נענה ואמר: "צדקת בני, אכן אין כאן מקומי". ומיד פנה ועזב את הארענדע, עלה למרכבתו ושב לביתו.

שרפי קודש (ח"א עמ' שצג)

אותו תנור – לא הרחק – התבשל חלב בסיר. כעסור זמן מה ניגש הרה"ק מראפשיץ – לנוכח עיני הארענדער – אל התנור, כשבידו ה"לילקע-ציבען" (מקטרת ארוכה), כאילו כדי לקחת גחלת כדי להדליק את הלילקע, אולם למעשה דחף במקטרתו את סיר החלב, וכל החלב הרוחה גלש אל מתחת לסיר הבשר הרוחה.

בראות הארענדער את כל אשר עשה לו הרה"ק מראפשיץ, זעק זעקה גדולה אל הרה"ק מלובלין: "רבי למה הבאתם לכאן אברך מזיק? ראו מה עשה לי, הוא הטריף את כל סיר הבשר!"

שוב שאל החוזה הק' את הרה"ק מראפשיץ: "נפתלי מה זה?" ענה הרה"ק מראפשיץ: "רבי א שוגג" (בשוגג עשיתי). אמר לו הרה"ק מלובלין: "נפתלי, צו פוהל שוגגים!" [יותר מדי מעשים בשוגג נעשו].

נענה הרה"ק מראפשיץ ואמר: רבי, מעודי היה קשה לי, מדוע מייחסים את מידת "הכנסת אורחים" לאברהם אבינו, הרי גם לוט הכניס אורחים, ואותו מכניס לוט דער שייכור? (לוט השיכור).

מחזורים

הניוז היומי מבית עוז והדר – אור לישרים

נכה מתחילים את היום!

- ווארט יומי • סיפור יומי
- הלכה יומית • אור החיים הק' יומי
- פניני אביר יעקב • זוהר יומי
- פניני הדף היומי • זיכרון לצדיק

ישירות למייל האישי

לחץ כאן להצטרפות

פנינים על הפרשה:

זריזות בתפילת שחרית

ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימחר לעשות אותו (בראשית יח, ז).

זה רומז לתפלה, שהיה אברהם אבינו עליו השלום רץ לתפלה. ובקר אותיות 'בקר', דאברהם אבינו עליו השלום הוא תקן תפלת שחרית, ובכל בקר ובקר היה רץ לקים התפלה. והיה מקים תפלה בלחש ובחזרה עם הגרים שהיה מגיד. והוא שאמר בן בקר עם הכולל גימטריא 'זה הלחש', רך גימטריא 'חזרה', וטוב, כלומר זהו הטוב בעיני השם:

(מחשוף הלבן פרשת וירא)

מעלת הכנסת אורחים

ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר וגו' (בראשית יח ג).

גמרא דשבת דף קכ"ז (ע"א) וזה לשונה: אמר רב יהודה אמר רב, גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, דכתיב 'ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר' וכו'.

קושיות על הלימוד מאברהם אבינו

מקשים העולם, ממאי מוכח מהכא דגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, דלמא שניהם שוים. עוד יש לדקדק, דלמא לעולם אימא לך דהקבלת פני שכינה עדיף, ושאני הכא דרין אברהם אחר האורחים והניח הקדוש ברוך הוא, משום דפיס ליה שימתין לו עד שיכניס האורחים, ורצה אברהם לקים שתי מצוות, הקבלת פני שכינה והכנסת אורחים, אבל אלולי לא המתין הקדוש ברוך הוא לאברהם, לא היה אברהם מניחו ומכניס האורחים:

הלימוד הוא ממה שנתעבב אברהם בעשיית הסעודה

ונראה לעניות דעתי לישב, דהא ודאי אפשר דלא נסתלק הקדוש ברוך הוא בזאת הראיה, עד שאמר לאברהם מעשה סדום האמור אחר הלוי אברהם לאורחים, ואם כן אמר מעתה השכינה המתנינה לאברהם עד שהכניס האורחים, ולקח הבקר, והכין להם סעודה, והאכילם והשקם, ועל כרחנו צריכים לפרש כן, דהרי שום אמירה או שום דבור או שום הפסקה לא יש בין הכנסת אורחים להא דמעשה סדום, כמו שפרש הרב אליהו מזרחי זכרוננו לברכה. וכיון דהכי הוא, אם כן קשה על אברהם אבינו, כיון שרץ אחר האורחים והכניסם, היה לו לעוות בני ביתו לטפל בעשיית סעודתם, וברוחא דביני ביני ילך הוא ויקביל פני שכינה, וכשתעלה הסעודה יחזר לשמש האורחים, אלא ודאי מדלא עשה כן, והמתין לו הקדוש ברוך הוא לכל העכבה הזאת, מכאן מוכח שגדול טפול האורחים יותר מהקבלת פני שכינה:

מבשר מדוע אי אפשר לומר שגם על העכבה פייס להקב"ה

ואין סברא לומר דעל הכל פייס אברהם להקדוש ברוך הוא, דהינו שימתין לו עד שיכניס האורחים ויתקן להם סעודה ויאכלו וישתו, ואחר כך יחזר ויקביל פני שכינה, דבשלמא על הכנסה שרץ לפייסו כדי שלא ילכו האורחים לדרכם, אבל מזה הכניסם וברר להם שעל הסעודה הכניסם, ואמרו לו בפיהם 'כן תעשה כאשר דברת' (פסוק ה), בודאי שוב לא יצאו עד שייתקן להם הסעודה, והיה לו להקביל פני השכינה ברוחא דביני ביני, אלא

עצות וסגולות:

ענייני לימוד התורה (ד')

לימוד תורה מכניע גם את האומות למטה

ידוע הוא דהעוסק בתורה ומעשים טובים לשם שמים מכניע הקלפה ומפרידה, וכיון שמפריד הקלפה אין פח בידה לעשות רע לא למעלה ולא למטה. ולא זו בלבד, אלא כשונכנעים הקלפות של מעלה, אף האמות שלמטה נכנעים ואינם עושים רע לישראל, כי זה תלוי בזה (זוהר ח"ב יט. מכילתא בשלח מס' דשירה ב).

(פיתוחי חותם פרשת נח, ד"ה ויהיו)

סגולת הבוכה על שאינו מבין בתורה

הדבר שאין אדם מבינו בדברי תורה, ובפרט בדרך הסוד, צריך לדאג ולהצטער ולבכות עליו, כדי שבזה יפתחו לו שערי רחמים ויופע עליו רוח ממרום. וכמו שהשיב רבנו האר"י ז"ל לרבנו הרב חיים וייטאל ז"ל, כששאלו באיזה פח השיג אותה ההשגה העצומה, והשיב לו, שהיה יושב ומעין בכל דבר ודבר מזהר הקדוש ויושב עליו ימים רבים, ומצטער ובוכה עליו, עד שקבל הקדוש ברוך הוא תפלתו, ופתח לו הקדוש ברוך הוא שערי ההשגה ורוח הקדוש פראוי.

(אלף בינה, אות דל"ת ד)

התורה עצמה תלמד אותו

התורה מצד עצמה בכח קדשיתה, העוסק בה אפלו בלי מלמד היא בעצמה מלמדת אותו, כמו שכתוב (שם) 'עדות ה' נאמנה מחכימת פתי', אפלו יהיה האדם פתי וחסר לב, כשעוסק בתורה היא מלמדתו דעת וחכמה ומראה לו הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה.

(אלף בינה, אות מ"ם ג)

נצרכת יגיעה רבה כדי להשיג אמתה של תורה

והנה אין אדם זוכה לדעת אמתה של תורה רק על ידי יגיעה רבה ועיון רב (ברכות סג: תנחומא נח ס' ג), וכמו שאמרו (מגילה ו:) יגעתי ומצאת האמן.

(אלף בינה, אות י"ד ב)

לימוד גמרא והלכה צריכים עיון רב

ומה שאמר 'תורת פיר', הוא מדבר על תורה שבעל פה כמשמעותה. ומה שפרט תורה שבעל פה, משום דהתלמוד שהוא מקור הדינים, צריך שקלא וטריא ודעת רחבה לדמויי מלתא למלתא, ובפרט דיני ממונות שהם כמעין הנובע וצריך זכור מחשבה ודעת צלולה. ואם בא בשעת הלמוד לחשב מחשבות אחרות, נטרד בדעתו, ולא סלקא לה שמעתיא.

(אלף בינה, אות ט"ת ח)

קיום המצוות – סגולה לפתיחת הלב בתורה

זהו שאמר 'דרך מצותיך ארוץ', דהינו, אני מקים המצוות בהשתדלות מרבה בלי שום התרשלות. וידעתי שקיום המצוות כהלכה הוא סגולה וסיוע לפתח הלב להבין התורה וסודותיה, וראיה לזה 'נעשה ונשמע' (שמות כד ז), אם קים אדם עשית המצוות, פשוט הוא שישמע ויבין דברי תורה על אמתתם.

(אלף בינה, אות דל"ת ח)

ודאי מדעסק הוא בעצמו בטפול סעודתם, והסכים הקדוש ברוך הוא על ידו ולא נסתלק, שמע מינה גדול טפול האורחים יותר מקבלת פני שכינה. ודו"ק:

(לבונה זכה פרשת וירא)

תשובה בימי הנעורים

וירא אליו ה' באלני ממרא, והוא ישב פתח האהל וגו'. וישא עיניו וירא וגו'. ויאמר וגו'. יקח נא מעט וגו'. ואקחה פת לחם וגו'. וימחר אברהם וגו'. ויקח חמאה וחלב וגו' (בראשית יח א-ח). אפשר לרמוז הפסוקים האלו בדרך רמז בהקדים מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ספר הליקוטין תהלים נ טז), דכשאיסד חוטא כל המצות והתורה שעשה, הסטרא אחרא לוקחת אותם, וגם הנפש והרוח והנשמה שיש בו מסתלקים ממנו, וכשחוזר בתשובה חוזרים לו. וגם השכינה אינה משגחת בו כשחוטא, וכשחוזר בתשובה השכינה משגחת בו להטיב אליו, וכל המצות והתורה שלקחה הסטרא אחרא חוזרים אליו:

כל חלק בתורה נמשל לדבר אחר

והנה התורה נקראת מים, ונקראת פת, ונקראת יין וחלב ודבש. ואפשר לומר, דהתורה נחלקת לארבעה, פשט רמז דרוש סוד. כנגד הפשט נקראת מים, כנגד הרמז נקראת לחם, כנגד הדרוש נקראת בשר וחמאה (עירובין כא; ברכות סג:). כנגד הסוד נקראת יין וחלב ודבש:

על ידי התשובה חוזרות אליו המצוות שהיו בסטרא אחרא

והנה סמוך לזה בסוף הפרשה אמר (לעיל יז כז) 'וכל אנשי ביתו יליד בית ומקנת כסף מאת בן נכר נמלו אתו'. בא לרמז על מי שחזר בתשובה, שמה שלקחה הסטרא אחרא חוזר אליו. והנה מצינו שהעושה מצוה נכרא ממנה מלאך אחד. והנה גם כן יש מצות שעושה אדם בגופו, כגון תורה ותפלה, ויש שעושה אותם על ידי מעשה, כגון מצות הצדקה וכיוצא, ומכלם נבראים מלאכים, וכשחוטא לוקחת הכל הסטרא אחרא, וכשחוזר בתשובה כראוי הכל חוזר לו כבתחלה. זהו שאמר 'וכל אנשי ביתו', הם המלאכים שנבראו על ידי מעשיו הטובים. 'יליד בית', שנעשו על ידי גופו כגון תורה ותפלה. 'ומקנת כסף', שנעשו על ידי צדקה וגמילות חסדים. וכיון שחטא נטמעו בסטרא אחרא, השתא שחזר בתשובה, כיון שהוא מל ונטהר, כך המלאכים שנעשו על ידי מצותיו ולקחה הסטרא אחרא עכשו נטלו מסטרא אחרא ונמולו ונטהרו עמו וחזרו אליו. וזהו 'מאת בן נכר נמלו אתו', כלומר 'מאת בן נכר' שהוא הסטרא אחרא שנטמעו בה, השתא 'נמלו אתו' ונטהרו וחזרו אליו:

וגם השכינה חוזרת להשגיח עליו

וכשחזר בתשובה וחזרו אליו המלאכים, אז וירא אליו ה', השכינה משגחת בו ומטיבה אליו. באלני, דהינו שנתגבר על יצרו וחזר בתשובה, מלשון 'וחסן הוא כאלונים' (עמוס ב ט). ממרא, היא משמעה 'מום ראה', וגימטריא י"פא, לומר שכיון שהיה חוטא היה מום בו, עכשו נתרפא המום. והוא ישב פתח האהל, פרוש, כיון שחזר בתשובה, יושב כי אם בפתחי אהלה של תורה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. כחם היום, כלומר, שחזר בתשובה בעודו בתקופתו, לא עד שהזקין, שזו היא התשובה המעלה (ע"ז יט.), וזהו כחם היום, בעוד חמו בו:

(פיתוחי חותם פרשת וירא)

מהות האהבה הנצרכת

והאהבה שיאהב האדם את השם צריך שתהיה אהבה מכללת עד תכלית, שום דבר לא ימנע בשבילו, הן נפשו הן גוף בניו הן ממונו,

דבזה נתעלה אברהם אבינו עליו השלום כשנסתה הקדוש ברוך הוא ביצחק בנו, ומה כתיב שם (בראשית כב ב) 'קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק', דקשה, דלא היה לו לומר רק 'קח נא את יצחק', והכל יתר. ורש"י ז"ל כתב כדי לתת לו שכר על כל דבור ודבור:

ולפי ענינו בא הקדוש ברוך הוא יתברך שמו להורות לבני האדם האהבה שיקרא בה 'אהב השם', דהדבר החביב עליו ביותר לא ימנע אותו מאהבתו יתברך, ואברהם אבינו עליו השלום שום דבר לא היה חביב עליו יותר מיצחק, יותר מגופו ומממונו, כי הרי הבטיחו ה' (שם כא יב) 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ומשמע דלא יש לו עם שרה זרע אחר רק יצחק, ונולד לו לעת זקנתו, ואפלו הכי מרב אהבתו את השם לא הרהר אחר מדותיו. וזה שאמר 'קח נא את בנך', שזה נקרא 'בנך' שהוא זרע כשר, לאפוקי ישמעאל. ועוד, 'את יחידך', שאין לך משרה עוד בן זולת זה. ועוד, 'אשר אהבת', יותר מגופך. ועוד, 'את יצחק', שזה הבן מבדל מהבנים שהוא קדוש וירא אותי בתכלית. וכל זה אם אהבתי עזה עליך יותר מן הכל העלהו לעולה לפני. ומרב אהבתו את השם עשה בשמחה ולא עכב, דכתיב (שם כב ג) 'וישכם אברהם בבקר':

וכדי שלא יאמרו באי עולם שמא אברהם לא עשה כל זה אלא מפני שידע שה' יתברך לא יניחנו לשחטו, לכן אמר לו ה' יתברך (שם פסוק יב) 'כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני', הקדוש ברוך הוא ירד לסוף דעתו וגלה שדעתו היה לשחטו, ובפרט למה שכתבו רבותינו ז"ל (ספר הרוקח, כב יד) כי שחט בו מקצת:

הטעם שעלה בדעת אברהם אבינו שרצה הקב"ה להשחוט את

יצחק

אבל מכל מקום קשה, מה עלה על דעת אברהם אבינו והיאך האמין דבר זה שכונת הקדוש ברוך הוא לשחט את בנו. ונראה לעניות דעתי אם אפשר, משום דאברהם היה חסד גמור ויצחק היה גבורה מדת הדין, ורצון השם הוא שיהיה הדין נכנע תחת החסד, חשב אברהם אבינו עליו השלום שרצון השם שישחט יצחק, שזה הוא הכנעה גמורה של הדין ותגברת החסד, וכיון שחשב שזהו דעת עליון ורצונו עשה בשמחה ולא עכב. ומזה נודעת אהבת אברהם השלמה, דכיון שסבר שזה רצון השם וזה שלמות אילן העליון עשה באהבה רבה. ולפיכך אמר לו ה' 'כי ירא אלהים אתה', דהינו ירא ממדת הדין שהוא 'אלהים', ולפיכך עשית זה להכניע הדין:

או יאמר למה אמר לו 'ירא אלהים', משום שמצינו שאברהם כל מעשיו עם השם באהבה, והאדם השלם צריך שיהיה בו יראה ואהבה, לכן אמר לו השם כאן 'כי ירא אלהים אתה' לכלל יראה ואהבה. נמצינו למדים מאברהם אבינו עליו השלום האהבה גמורה ששום דבר לא ימנע אותו האדם מאהבת השם:

וזהו שאמר הכתוב (דברים ו ה) 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע. 'ובכל נפשך' (שם), אפלו הוא נוטל את נפשו. 'ובכל מאדך', בכל ממונו. דבר אחר 'בכל מאדך', בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד. ובזה הכתוב הגדיל אהבת ה' יתברך כיצד תהיה, תחלה אמר 'בכל לבבך' בשני יצריך, דהינו שיצר הרע מביא האדם לידי כל תאוה והגוף זהו רצונו, לכן נאמר 'בכל לבבך', אף על פי שתאותך והנאתך בדבר ההוא, מאהבת השם תמנע תאותך. עוד, 'ובכל נפשך' אפלו הוא נוטל את נפשו, דהינו אפלו בדבר ההוא שתעשה לרצון השם תהיה בו נטילת נפשו, מכל מקום מאהבת ה' תעשה מאהבה. עוד, 'ובכל מאדך' בכל ממונו, להודיע שאף על פי דקימא לן (כתובות ג.) המבזבז אל יבזבז יותר מחמש, אפלו הכי מאהבת ה' אם עמד לך שום דבר שבו רצון השם לתת כל ממונו, הן אותו באהבה ובשמחה ובטוב לבב:

(גנזי המלך, תיקון התשובה אות כג)

דין אתרוג ולימון וכדומה לענין חנטה ולקיטה

בגמ': דתנן אתרוג שזה לאילן בשלשה דרכים ולירק בדרך אחד שזה לאילן בשלשה דרכים לערלה ולרבעי ולשביעית ולירק בדרך אחד שבשעת לקיטתו עישורו דברי רבן גמליאל רבי אליעזר אומר אתרוג שזה לאילן לכל דבר (ר"ה יד, ב; טו, א).

בגמרא הובאה מחלוקת ההתנאים והאמוראים בדין האתרוג, אם הולכים בו אחר חנטה או אחר לקיטה. והרמב"ם פסק בזה לחומרא, ובהלכות שמיטה (פ"ד ה"ב) פסק שבין אם חנטת האתרוג או לקיטתה היתה בשביעית יש לנהוג בה דיני שביעית, אבל לענין מעשר יש להחמיר כששית או שמינית. אבל לדעת הראב"ד בהלכות מעשר שני (פ"א ה"ה) וחדושי הריטב"א כאן (ד"ה ואוקימנא), אתרוג שזה לאילן והולכים בו אחר חנטה לכל דבר ואפילו לקולא.

ודנו האחרונים בדין לימונים ותפוזים וכדומה אם גם בהם הולכים אחר לקיטה לענין שביעית לדעת הרמב"ם, או שדינם כדין שאר אילנות שאף לרמב"ם הולכים בהם אחר חנטה אף לענין שביעית. והר"ש סריליאו (שביעית פ"ז ה"ה) כתב לענין לימניש שהם הלימונים שהולכים בהם אחר לקיטה לענין שביעית, ומבואר שלדעתו גם הלימונים הם כאחרונים שהולכים בהם אחר לקיטה לענין שביעית לדעת הרמב"ם.

ובספר השמיטה (פ"א ס"ד בהערה) כתב שהגאון ר' שמואל סלאנט הסתפק בתפוזים ואשכוליות ולימונים אם דומים הם לאתרוג שהולכים בו אחר לקיטה, שהרי שוים הם לירק שגם הם גדלים על כל מים שהרי מטעם זה הולכים באתרוג אחר לקיטה וכמו שפירש רש"י בסוגיינו.

אך הביא ששמע מגדול אחד שחקר ודרש באופי גידול האתרוג והלימון והתפוז ובא למסקנה שאף שלענין ההשקאה שוים הם לאתרוג מכל מקום חלוקים הם בהרבה דברים זה מזה, שהאתרוג גדל באילנו משנה לשנה ובכל שנה נוסף עוד על גידולו מה שאין כן תפוזים וכדומה שאינם מוסיפים לגדול אחר שהגיעו לשיעורם, וגם בחנטה שונים הם מהאתרוג שבאתרוג חונטים בכל השנה עוד אתרוגים גם כשכבר יש פירות גדולים, ואילו בתפוז וכדומה הרי הם כשאר

אילנות שאינם חונטים אלא בזמנם. ואפילו הלימון שחונט ברוב זמני השנה אינו דומה בזה לאתרוג. ולכן אין לנקוט שהולכים בהם אחר לקיטה כאתרוג כיון שמין אחר הם. וצידד בספר השמיטה שיתכן שגם מהר"ש סלאנט לא הסתפק אלא בלימון הדומה לאתרוג יותר בין במראהו ובין בזמני חנטתו המרובים ולא בתפוזים ואשכוליות. והחזון איש (אור"ח השמטות ס' קנו לסימן תרמח ד"ה ולימון, כלאים ס' ג סק"ז) כתב לענין הרכבה שלימון ואתרוג ואשכוליות ותפוזים יש להסתפק בהם אם הם מין אחד מצד השתוות בטבעם שהם גדלים על כל מים שצריכים השקאה ואין הגשמים מספיקים להם, והם מתקיימין במחובר משנה זו לחברתה שחונטים החדשים ושל אשתקד קימים, וכן יש להסתפק בהשתוותם במראה ותבנית. וכתב שאף אם נאמר שאתרוג ולימון ב' צורות ממין אחד הם, מכל מקום לענין מצות נטילת אתרוג בחג הסוכות קבלנו מאבותינו שהוא אתרוג דוקא, והוא פרי עץ הדר הכתוב בתורה. ואם הרכיב אתרוג בלימון לענין מצוה חשוב כתערובת מין אחר. וראה שם עוד לענין הרכבה (וראה עוד חזו"א כלאים ס' ב סק"ט וס"ק טו).

וראה עוד מש"כ הגרא"ח נאה בספר הערות למעשה בעניני שמיטה (עמ' פב-פג) שהאריך בזה, והביא מדברי מהר"ש אלפנדרי (שו"ת הסבא קדישא ח"ג ס' יג) שכתב שבדאי כמה דברים שנתפרשו בתלמוד בדין האתרוג שזה לו הלימון בדברים אלו.

אך בשו"ת מנחת שלמה (ח"א ס' נא אות כב) כתב שכיון שהלימון כבר היה ידוע ונפוץ בזמן הרמב"ם שהרי באגרת הרפואה אשר לו הזכירו פעמים רבות, וגם בהקדמת הרמב"ם לסדר טהרות (ד"ה ובטומאת משקין) הזכירו, ואף על פי כן כתב (מעשר שני פ"א ה"ה) שבפירות האילן הולכין אחר הלקיטה רק באתרוג בלבד, ומזה ששינה מלשון הגמרא והוסיף תיבת 'בלבד' משמע שבלמון הולכין אחר חנטה ולא אחר לקיטה כאתרוג. וראה עוד מנחת שלמה (שביעית עמ' קד) ובתשובתו הארוכה בקול התורה (חוברת מט עמ' לד). וכן כתב באור לציון (שביעית פ"ב מקורות סוף ה"ט) שאין צריך להחמיר בפירות הדר

ובהלכות שביעית כתב החזו"א (ס' ז [א] ס"ק טז) שתפוז ולימון וחברותיהן שמשקין אותם כמו אתרוג וגם הם משתוים בבנין הפרי בקליפתם ובחילוק חלקיהם וקרומיהם ופרים ומשקה נוזל פקיד בקרום המקיפו, יש להסתפק בהם שמין אתרוג הם,

והחזון איש (אור"ח השמטות ס' קנו לסימן תרמח ד"ה ולימון, כלאים ס' ג סק"ז) כתב לענין הרכבה שלימון ואתרוג ואשכוליות ותפוזים יש להסתפק בהם אם הם מין אחד מצד השתוות בטבעם שהם גדלים על כל מים שצריכים השקאה ואין הגשמים מספיקים להם, והם מתקיימין במחובר משנה זו לחברתה שחונטים החדשים ושל אשתקד קימים, וכן יש להסתפק בהשתוותם במראה ותבנית. וכתב שאף אם נאמר שאתרוג ולימון ב' צורות ממין אחד הם, מכל מקום לענין מצות נטילת אתרוג בחג הסוכות קבלנו מאבותינו שהוא אתרוג דוקא, והוא פרי עץ הדר הכתוב בתורה. ואם הרכיב אתרוג בלימון לענין מצוה חשוב כתערובת מין אחר. וראה שם עוד לענין הרכבה (וראה עוד חזו"א כלאים ס' ב סק"ט וס"ק טו).

ובהלכות שביעית כתב החזו"א (ס' ז [א] ס"ק טז) שתפוז ולימון וחברותיהן שמשקין אותם כמו אתרוג וגם הם משתוים בבנין הפרי בקליפתם ובחילוק חלקיהם וקרומיהם ופרים ומשקה נוזל פקיד בקרום המקיפו, יש להסתפק בהם שמין אתרוג הם,

ללכת אחר לקיטה.

בריהה מסכנה

בגמרא: אמר רבי כרספדאי אמר רבי יוחנן שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים. רשעים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה. בינוניים - תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים, זכו - נכתבין לחיים, לא זכו - נכתבין למיתה. (ר"ה טז, ב).

ונשאל הרשב"ש (סי' קצה) על פי המבואר כאן, אם יש לאדם לברוח מן הסכנה כגון שיש מגפה בעיר ר"ל, שהרי לכאורה ממה נפשך היא לא תועיל לו כלום כי אם נגזר עליו בראש השנה לחיות לא תזיק לו המגפה, ואם נגזר עליו למות לא תועיל לו הבריהה.

והשיב הרשב"ש באריכות לבאר שכמה מידות יש בדבר. המידה הראשונה היא מספר שני חייו של אדם שנגזרו לו בעת היוולדו, ודבר זה כתוב בתורה שני בנביאים משולש בכתובים ובאה הקבלה האמתית עליו, וחכמי המחקר מודים בו ונותנים טעם בדבר, אם מפאת הגרמיים השמימיים אם מפאת הרכבת איברי האדם ודמו וכדומה. ומידה זו גורמת שכל עומת שהלחות השרשי והחום הטבעי עומדים באופן הראוי יארכו שני האדם, ואם הם מעטים או האחד ירבה או שימעט הוא או האחר יתקצרו ימיו, וכפי רבויים או מיעוטים

ירבו או ימעטו שני האדם, והוא הדין הקצוב לאדם שנתבאר בתורה בנביאים ובכתובים ובדברי רבותינו ז"ל ואין לספק בזה ולא לערער עליו.

והמידה השנית היא מידת השנים שיוסיפו לו או יקצרו לו על פי מעשיו ומצוותיו ועוונותיו, ועל זה אדם נידון בראש השנה ונגזר עליו אם להוסיף לו על שנות חייו או להוריד מהם. וכן נידונים בו שאר עניני אדם כגון בני ומזוני בריאות וחולי ודומיהם. והמידה השלישית היא שאף מי ששנות חייו הם קצובים לו לחיות עוד הרבה שנים, וגם לא נגזר עליו באופן מוחלט בראש השנה שיקצרו משנות חייו, מכל מקום יתכן שימות בלא עתו במיתת מגפה ובמיתת מלחמה ודומיהם או מיתה טבעית על ידי רוע ההתנהגות וחוסר השמירה מפני הסכנות. ומיתה זו אינה נזגרת על האדם אלא אפשרית היא, ולכן תלויה בו ובהתרחקותו מפני הסכנה. ולכן כשיש דבר בעיר צריך אדם לברוח כדי שלא ימות מצד המידה הזו. וכן נפסק ברמ"א (יו"ד סי' קטז ס"ה) שיש לברוח מעיר שנתפשט בה דבר. ובספר זכרון יעקב יוסף (מערכת ח עמ' נא) תמה על אודות מכת האבעבועות המתפשטות בקטנים ב"מ, למה אין נזהרים להבריה את התינוקות מהעיר בתחילת הדבר, ובודאי עתידים האבות ליתן את הדין על מיתת יונקי שדים שלא חטאו אם יכולים הם לברוח.

ומכל מקום כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' רנא) שאף שחיוב על כל אדם

לברוח מהעיר בשעת הדבר, אסור לרופאים שיכולים להועיל לחולים לברוח מהעיר ולהסתלק מתפקידם, אלא ישמרו את עצמם ככל האפשר שלא להתדבק כתקנת הרפואה בעתים הללו, והביא ראיה מתקנת הגרעק"א בשעת מגיפת הכולירע בעיר פוזן שכתב שהאנשים שיכולים לשמש החולים האלה יהיו באופן קבוע בחדר הלאצארעט (בית מרפא), וכתב שם שהוא שכר האנשים האלה, וכן כתב שיקראו מיד לרופא (נדפס באגרות סופרים מכתב ל), ואין משמע שמדבר דוקא מאנשים אשר לא מבני ישראל המה.

צעקה בתפילה בשעת צרה

בגמ': אמר רב יהודה ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאין חוזרות ריקם שנאמר הנה אנכי כורת ברית (ר"ה יז, ב).

הגמרא דנה כאן בפירוש ה"ג מידות, ובהגות התוספות (ד"ה שלש) הביאו דברי הפסיקתא, שמידת 'חנן' היא שחונן בעת הדחק לגאול הצועק, וכמו שכתוב בפסוק (שמות כב כו) 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנן אני'.

ודייק מכאן בשו"ת יהודה יעלה (או"ח סי' קפג) שעל אף שאמרו חז"ל בברכות (כד:): המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה, מכל מקום בשעת צרה מותר לצעוק שאין אדם נתפס על שעת צער, ולא עוד אלא שיש מצוה בדבר כמבואר ברמב"ם (תענית פ"א ה"א) מצות עשה מן התורה לצעוק וכו' על כל צרה שתבא על הצבור. וכן ביאר בארוכה המבי"ט בבית אלקים (שער התפילה פ"ו) וחילק בין התפילות הסדורות בכל יום שאין ראוי לאמרם בקול מכיון שיכול לכון בלחש, אבל התפילות שמתפללים בעת צרה וצער אי אפשר להתפלל אותם בלחש מפני צער, ומעלה היא להראות את צערו ושאיין מי שיצילו כי אם הקב"ה, ולכן נכון לצעוק ולהראות את הצער.

ובפרי צדיק (לראש השנה) כתב לחלק באופן אחר, שהשמעת קול התפילה בקול רם אינה ראויה, ומה שאמרו בשבח הצעקה אין הכוונה בזה לצעקת תיבות התפילה אלא לקול צעקה היוצא ממעמקי הלב עד שאינו יכול לפרוט בשפתיו אפילו בחיתוך

הרי זה מצילו בגופו או בממונו או בידעתו. וכיון שהרופא מחויב בהצלת החולים אין לחולה איסור להשתמש בכהן הרופא, כיון שהתורה היא שמחייבת את הכהן לרפאותו. וסברא זו היא כסברת הפורת יוסף שכל שיש חיוב לכהן לשמש את ישראל אין המשתמש בו עובר באיסור השתמשות בכהנים (וראה עוד פניני הלכה יומא מט.).

דברי קבלה כדברי תורה דמו

בגמ': מה הפרש בין זה לזה, הללו דברי תורה, ואין דברי תורה צריכין חיזוק. הללו דברי סופרים ודברי סופרים צריכין חיזוק וכ' (ר"ה יט, א.).

בגמרא מבואר שימים טובים הכתובים בתורה לא עשו להם חיזוק לאסור את הימים שלפניהם בהספד ותענית ורק הם עצמם אסורים בהספד ותענית, וימים טובים של מגילת תענית שהיו מדבריהם היו אסורים בהספד ותענית גם בימים שלפניהם, שעשו חכמים חיזוק לדבריהם יותר משל תורה.

ומבואר בגמרא שתענית צום גדליה שהיא מדברי קבלה נחשבת כתענית של תורה, ולכן בזמן שבית המקדש היה קיים שהיה יום צום זה נהג כיום טוב וכמו שאר התעניות, לא היו אסורים בהספד ותענית בימים שלפניו ככל דברי סופרים שעשו להם חיזוק שיהיו אסורים בהספד ותענית בימים שלפניו, שכיון שדברי קבלה הוא הרי הוא כדאורייתא שאינו צריך חיזוק. ומבואר בסוגייתנו שדברי קבלה יש להם תוקף של דברי תורה לענין עשיית חיזוק. ובפרי מגדים הלכות מגילה (ס' תרצב

בסוגייתנו שגם רבה כהן היה, ויתכן שמותר לכהן לשמש כהן חברו. ועיין ביאור הלכה (ס' קכח סעי' מה ד"ה אסור) מה שכתב בזה.

ועל דרך דבריו שמותר לרב להתשתמש בתלמידו הכהן, כתב גם בשו"ת זרע חיים (ס' כז), שגשאל אם מותר ללכת לרופא כהן ולהתרפא על ידו, והאם צריך לחוש בזה משום השתמשות בכהן הנזכר, אשר לכאורה היה מקום לאסור ללכת לרופא כהן, כיון שהמטופל משתמש ברופא ויש בדבר משום איסור השתמשות בכהן. ולדעת הסוברים שמחילה מועלת בזה ודאי יש להתיר, כיון שהרופא הכהן מוחל על כבודו ומסכים שיתרפאו על ידו, אך לדעת הסוברים שאין מחילה מועלת הרי יש לחוש ברפואה על ידי כהן לאיסור מעילה.

והוכיח בזרע חיים להתיר להתרפא על ידי רופא כהן, וכתב בטעם היתר הרפואה על ידי כהן, שלדעת הסוברים שאם הכהן נוטל שכר על שימושיו אין בדבר משום איסור מעילה (משנ"ב שם ס"ק קעה ושיורי ברכה שם ס"ק ד), מותר להתרפא על ידי רופא כהן כשמשלמים לו שכרו עבור זה. ולדעת הסוברים שגם בשכר אסור להשתמש על ידי כהן (שו"ת כתב סופר או"ח ס' טו), יש לומר שרפואה שונה משאר עניני ההשתמשות, כיון שעל הרופא מוטל חיוב לרפא את החולים, וכמבואר בפירוש המשנה לרמב"ם (גדרים פ"ד מ"ד) שחייב הרופא מן הדין לרפאות חולי ישראל והרי הוא בכלל אמרם (ב"ק פא: ב) בפירוש הכתוב (דברים כב ב) 'והשבטו לו' לרבות את גופו שאם ראהו אויב ויכול להצילו

הדיבור, ותפילה כזו היא מקובלת ביותר. והרמב"ן (שמות יג טז) כתב שכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות זכות תפלת הרבים, היא שיהיה לבני אדם מקום שבו יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו את זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו, וזו כוונתם במה שאמרו (ירושלמי תענית פ"ב ה"א) ויקראו אל אלקים בחזקה (יונה ג ח), מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול, חציפא נצח לבישה, עד כאן דבריו. וביאר ברנת יצחק (תהלים יז א) שמבואר בדברי הרמב"ן שגם תפילת שבת והודאה צריכה להיות בקול, והטעם בזה הוא כדי לפרסם את השבח וההודאה, וזהו שכתב הרמב"ן שצריך רוממות הקול להודות לאל שבראם והמציאם ויפרסמו את זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו. ועוד זאת בשעת צרה צריכים גם כן רוממות הקול וכדברי המבי"ט, וזהו שכתב הרמב"ן לענין ויקראו אל אלהים בחזקה, שכיון ששעת צרה היתה היו צריכים להרים את קולם. אבל בתפילה של כל יום שאינה לשבח והודאה מיוחדים שצריך לפרסמם וגם אינה תפילה מתוך צרה שצריך לעוקק בה מעמקי לבו, צריכה היא להיות בלחש.

השתמשות הרב בתלמידו כהן

בגמ': ואביי מדבית עלי קאתו רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שיתין שנין (ראש השנה יח, א.).

מבואר בגמרא שאביי כהן היה. והקשה לפי זה בהגהות פורת יוסף (מגילה ז: ז) על מה שאמרו בגמרא שם שרבה שלח משלוח מנות בידי אביי, וקשה שכיון שאביי כהן היה איך השתמש בו רבה, והרי אסור להשתמש בכהן והמשתמש בכהן כאילו מעל כמו שפסק הרמ"א (או"ח ס' קכח סמ"ה).

ותירץ שרב מותר להשתמש בתלמידו כהן וכמו שאמרו בכתובות (צו). שהמונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד. אבל בשו"ת כתב סופר (או"ח ס' טו) מסיק שלא יאמר הרב לתלמידו כהן לעשות לו דבר כי אולי אינו מוחל בלב שלם, אבל אם רוצה לעשות מעצמו מותר. ועוד תירץ שם הפורת יוסף על פי המבואר בגמרא

ששה עשר ימים בחודש. והביא הבית יוסף (א"ח סי' תכו) בשם המהר"ל שמה שאמרו עד ט"ז לאו דוקא, אלא עד חצי מחודשה של לבנה שהיא כ"ט ימים י"ב שעות תשצ"ג חלקים, שאז מתחלת הלבנה להתמעט. וכן פסק הרמ"א (שם ס"ג) שאין לברך אלא עד חצי מזמן הזה. ומכל מקום לכל הדעות כוונת הגמרא היא עד יום ט"ז ולא ט"ז בכלל.

אבל בכנסת הגדולה (שם הגה"ט אות ב) הביא דעת כמה ראשונים הסוברים שאפשר לברך עדיין בליל ט"ז, והיינו משום שלמדו שכוונת הגמרא ט"ז בכלל. ובשו"ת דבר שמואל (אבוהב סי' רטז) כתב עליו שלא נתברר לנו הטעם, והיינו כיון שהלבנה התחילה כבר להתמעט, ואין יוכל לברך עדיין.

והחתם סופר בתשובה (א"ח סי' קב) כתב ליישב דבריהם על פי המבואר בסוגייתנו שבתחילת חידוש הלבנה אין הלבנה ניכרת לכל העולם עד לאחר י"ח שעות, וגם לבני ארץ ישראל אינה נראית בעליל כל כך, ולכן גם במיעוטה של לבנה אף על פי שמתחילה להימעט מיום ט"ז מכל מקום אינו ניכר עד י"ח שעות ולכן עדיין יכול לברך. וכן ביאר בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' לא). אבל לדינא נקטו הפוסקים שאין לקדש את הלבנה בליל ט"ז, ושלא כדברי הכנסת הגדולה (שו"ת שבות יעקב שם, דברי מנחם ח"ב סי' תכו, ישועות יעקב סי' תכו סק"ה, שו"ת רב פעלים ח"ב א"ח סי' לח, ביאור הלכה סי' תכו ס"ג ד"ה ולא ועוד).

אך בשו"ת השיב משה (סי' יד) כתב שמעשה היה בחודש טבת שנת תקפ"א שלא נראית הלבנה בטהרתה בלי כיסוי העבים עד ליל ט"ז, ואז נראתה זכה וברורה ובהירה, וקודם שנראית היה להם צער גדול על שלא זכו להקביל פני אביהם שבשמים פעם אחת בחודש, ואמר שבשעת הדחק כשלא יכלו לקדש את הלבנה מקודם יכולים לקדש את הלבנה בברכה בליל ט"ז ולסמוך על שיטת הכנסת הגדולה שיוכלים לקדש את הלבנה בליל ט"ז. ואין לומר בזה ספק ברכות להקל, כיון שכל ברכה שיש לה קביעות ויש צער בביטול הקביעות יכולים לברך אותה מספק וכמו שמוכח מהש"ס. וראה שם עוד, ומה שכתב לבאר ולהוכיח דבריו בשו"ת אבני צדק (א"ח סי' מז).

קבלה אין סומכים על החזקה ואין נותנים לבחור לקרות אלא אם כן בדקוהו שיש לו ב' שערות. אך אם לא החמירו בדבר כדברי תורה יכולים לסמוך בקריאת המגילה על החזקה שאם הגיע ל"ג שנים מסתמא הביא שערות.

ובספר שערים המצויינים בהלכה (סי' קמא סק"ז) כתב להחמיר בזה שלא יקרא בחור אלא אם כן בדקוהו ומצאו בו ב' שערות, אבל בפרי מגדים (סי' רפב א"א סק"ו) כתב לענין חיוב קריאת התורה שאף הוא מדברי קבלה ונביאים, שאף על פי כן יכול בחור לקרות בתורה ולהוציא אחרים ידי חובתם גם בלי בדיקת ב' שערות, שאין מחמירים בזה כשל תורה. ואם כן גם לענין קריאת המגילה אין להחמיר ולחייב בדיקה אף שהיא מדברי קבלה, שלענין חיוב בדיקה לא עשו דברי קבלה כדברי תורה (ראה אבני ישפה א"ח סי' קלא).

סוף זמן קידוש לבנה

בגמ': אמר רבי זירא אמר רב נחמן עשרים וארבעה שעי מכסי סיהרא לדידן שית מעתיקא ותמני סרי מחדתא לדידהו שית מחדתא ותמני סרי מעתיקא למאי נפקא מינה אמר רב אשי לאכחושי סהדי. (ר"ה כ, ב).

לענין סוף זמן ברכת הלבנה (קידוש לבנה) מבואר בגמרא סנהדרין (מא: בשם רבי יוחנן שזמנה עד שתתמלא פגימתה. ונחלקו האמוראים שם בדברי רבי יוחנן האם הכוונה עד שבעה ימים בחודש או

מש"ז סק"ג) הסתפק אם בקריאת המגילה נאמר הכלל שספק דרבנן לקולא, או כיון שהיא מצוה מדברי קבלה כדברי תורה היא ויש להחמיר בספקה כספק דאורייתא, וספיקו הוא אם תוקף דברי קבלה כדברי תורה הוא גם לענין זה שיהיו הולכים בספיקו לחומרא כמו בספק דאורייתא.

ובאמת כבר נחלקו הראשונים בספק זה של הפרי מגדים, שדעת השאילתות (שאילתא לה) היא שבספק בעניני קריעת אבלות צריך להחמיר, וכמו שביאר דעתו בהעמק שאלה (שם סק"ב), והטעם הוא כיון שמצוות קריעת היא מצוה מדברי קבלה, ומבואר שלדעתו בספק דברי קבלה הולכים לחומרא כספק דאורייתא. אבל דעת הרמב"ן (ריש מגילה) והרשב"א (שם ה: ד"ה ה"ג) לענין מגילה היא שבאופן שיש ספק בחיוב קריאתה הולכים לקולא ומשום שספק דרבנן לקולא ודברי קבלה כדברי רבנן הם שהולכים בהם לקולא.

ולענין חיוב בדיקה בקטן שהגדיל, הכלל הוא שבדברים הנוגעים לחיובים דאורייתא אין סומכים על חזקה דרבא שהביא הקטן ב' שערות משהגיע ל"ג שנים, אלא צריך לבדוק אם הביא שערות. אבל בענינים שחיובם אינו אלא מדרבנן אין צריך בדיקה, וסומכים על החזקה שבדרך כלל המגיע ל"ג שנים מביא ב' שערות. ודנו הפוסקים מה דין דברי קבלה לענין חיוב בדיקה זה, והדבר נוגע בבחור בן י"ג שנים הבא לקרות את המגילה ולהוציא את הגדולים ידי חובתם, שאם דברי קבלה כדברי תורה הם הרי שבחיוב קריאת המגילה שהוא מדברי

הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב זי"ע בעל אהבת שלום י"ז חשוון תקפ"ז

זיע"א עדיין לא היה רגיל בתפילה עילאית בבחינת 'כל עצמותי תאמרנה'.

בשבת בבוקר כאשר עבר הרב הקדוש לפני התיבה והתחיל בתפלת 'הודו לה' פתחו החסידים את פיהם בקולות אדירים עד שמרוב הרעש לא היה יכול להצטמצם בתפילתו והוכרח לחכות עד שהגיעו לתפילת שמונה עשרה, ואז נעמד להתפלל ביחידות. והוסיף עוד, שבשעת פסוקי דזמרה נדמה בעיניו מרוב התלהבותו ודביקותו שכתלי בית המדרש עם הגג מתרוממים למעלה. וסיים, אם יבקשו ממני להעיד על כך יכולני לספר זאת בתורת הגדת עדות. והכהנים והעם העומדים בעזרה היו שומעים את תפלתו הזכה של הרה"ק 'אהבת שלום' מקאסוב

זיע"א מפורש יוצא מפיו בקדושה ובטהרה ושאתו היתה כשאת ארי.

(ספיר ויהלום וארא ע"ט - להגה"ח ר' מנחם מענדל פומרנץ שליט"א)

לדעת היכן לבכות

דבר צחות סיפר הגה"ח רבי מרדכי ראטהשטיין מהאלמין זצ"ל מהרה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב זיע"א, בעל המחבר ספר הקדוש 'אהבת שלום', שהיה מקורב אצלו מאד. פעם אחת בא הרה"ק לבית מדרשו, ושמע מחסיד אחד שאמר מעמדות ליום ראשון, וכשבא החסיד להתיבות 'זקפחתי את פרנסת', בכה מאד בכונה גדולה.

אמר הרה"ק להחסיד: אין אתה יודע היכן לבכות, ולמה לא בכית על מה שאמרת מקודם לזה ש'הרעותי את מעשי', ועל זה אם בכית ועשית תשובה, בודאי היה לך תשועה גדולה (שערי פרנסה טובה, בהקדמה, בהגהת בן המחבר).

אור יקרתו של הרה"ק רבי מנחם מענדל האיר בשנת תקכ"ח, אז נולד לאביו הרה"ק רבי יעקב קאפל חסיד מקולומייה, מצאצאי חכמי פרובינציה. הוא למד תורה אצל הצדיקים הרה"ק רבי צבי הירש מנדבורנא זי"ע, הרה"ק רבי משולם פייביש מז'אבארז' זי"ע, הרה"ק רבי משה ליב מסאסוב זי"ע, והרה"ק רבי זאב וואלף מטשרני-אוסטרהא זי"ע, אותו החשיב לרבו מובהק.

בתחלה עסק לפרנסתו במסחר זעיר, אך עד מהרה לחצו עליו רבותיו שיקבל את ההנהגה, ואמנם קודם שעלה רבו רבי זאב וואלף מטשרני-אוסטרהא לארץ הקדש בשנת תקנ"ח, הועיד את תלמידו הרה"ק מקוסוב למלא את מקומו בהנהגת העדה, באומרו עליו "הער טויג, אין הער וויל נישט" (הוא ראוי, אבל אינו רוצה), ולכן דוקא הוא ראוי להיות רבי. וכך החל רבי מענדל מקוסוב להנהיג את העם ביד רמה, מיסד השושלת לבית קוסוב-ויזניץ המעטירה עד היום הזה.

לימים התפרסם רבי מנחם מענדל כאחד מצדיקי הדור, ואיש מופת. גם תפלתו היתה בהתלהבות עצומה, עד שגיסו הרה"ק רבי אורי, "השרף" מסטרעליסק זי"ע אמר עליו שהוא בבחינת 'מלכות' בתפלתו.

ביום י"ז מרחשון תקפ"ו, נסתלק הרה"ק מקאסוב למתיבתא דרקיעא, ומנו"כ בבית העלמין בעיירה קוסוב, ליד ויזניץ שבבוקובינה (כיום במערב אוקראינה). זכותו תגן עלינו ועכ"א.

כתלי בית המדרש יזכירו

מסופר בשם הרה"ח ר' אברהם יוסף מבארשא (בספר אבן שתיה), שכששבת בפעם הראשונה בצל הרה"ק 'אהבת שלום' מקאסוב

הרה"ק רבי יחזקאל רבינוביץ מראדומסק זי"ע בעל "כנסת יחזקאל" י"ח חשוון תרע"א

יפוצצו הללו את כל הסביבה וכל הנמצאים מתחתיהם, ואז גם אחת דתו להמית. בשל כך קם שוב והחל להמלט לכל אשר נשאוהו רגליו, הוא רץ בין הקוצים ובין הברקנים, אבל אז הרגיש כי הציצית שלו נתפסה בין הקוצים, והפתילים של הציצית נקרעו... באותו רגע נעצר ר' שמואל על מקומו ולא המשיך להמלט, על אף הסכנה הגדולה שהיתה להמצא בטווח פגיעתם הרעה של המטוסים המפציצים שמעליו. אמנם נתון אני בכל רגע לסכנת מות, חשב, אבל מאידך, לא אלק לרגע אחד עם ציצית פסולה, ויהי מה! ואף באם אמות כאן במקום! - החליט.

כך נותר ר' שמואל על מקומו, באמצע השדה, כשאינו רואה מוצא מהסבך שנקלע אליו. משך יומיים שלמים שהה ר' שמואל לבדו בשדה, עד שנזדמנה לו סייעתא דשמיא מיוחדת. עודו יושב בשדה, חלף במקום יהודי פלוני, והלה, בראותו יהודי יושב באפס מעשה השדה, נחרד אליו וישאלהו לאמר: מה לך יושב כאן באמצע השדה בימים טרופים שכאלו? הרי סכנה לישב כך כאשר יש כאן את המטוסים המפציצים כל חלקה טובה? ור' שמואל סיפר לו ככל אשר אירע לו, הכיצד נקרעה הציצית שלו ולכן אינו יכול להמשיך בדרכו, כיון שאינו יכול ללכת עם ציצית פסולה.

למרבית הפלא, לאותו יהודי היה באמתחתו טלית קטן נוסף, וחיש מהר הוציא את הטלית קטן מחיקו ונתנו לר' שמואל. ר' שמואל לבש את הציצית, הודה ליהודי על חסדו אשר גמל עמו, ופנה לילך מהמקום תוך שהם נפרדים לשלום האחד מזולתו.

לימים, היגר ר' שמואל מרוסיה ונתיישב בפולין, שם פתח עסק כלשהוא, ואז, החלה ברכת ה' לשרות עליו בכל מעשי ידיו אשר עשה. החנות הקטנה הפכה לעסק גדול, ועם השנים לבית מסחר עצום, עד שבבית מסחרו עבדו פועלים רבים הסרים למשמעתו של ר' שמואל ועושים ככל אשר יצוה עליהם. הונו של ר' שמואל הלך וגדל, וילך האיש וגדל עד כי גדל מאד בעושרו העצום.

לצד עושרו הרב נודע ר' שמואל גם במידת חסידותו. חסיד מופלג היה למורו ורבו הרה"ק רבי יחזקאל מראדומסק זי"ע בעל הכנסת יחזקאל, ומעת לעת היה נוסע אל רבו כדי לקנות במחיצתו את דרכי השלימות בתורה ובחסידות.

באחת הפעמים עת הגיע אל הרבי, נפנה הרבי ושאלו שאלה שלא מן הענין: אמור לי ר' שמואל, הכיצד זה נעשית לעשיר גדול כל כך? הרי בשנים קשות כאלו קשה מאד ליהודי להתעשר בעושר רב

רבי יחזקאל נולד בשנת תרכ"ג, כבנו השלישי של אביו, הרה"ק רבי אברהם ישכר בער זי"ע א בעל "חסד לאברהם" מראדומסק, שהיה בנו של הרה"ק התפארת שלמה זי"ע א מראדומסק.

מנעוריו הצטין במדותיו הנאצלות, בתורה וביראה, שעוות רבות מסתגר היה בחדרו ומתמיד בתורה הקדושה, שמו הלך לפניו כבקי בכל חדרי התורה. כבר בחיי אביו והוא אברך צעיר, נתמנה כרבה של "שדה חדש" - "נייעפעלד", ושמו הטוב הלך לפניו למרחקים.

לאחר הסתלקות אביו באלול תרנ"ב, לא הסכים לשבת על כסא אביו ברב ענותנותו, טען כי על אחיו הצעיר בעל אמת ליעקב זצ"ל, למלא את מקום אביו וכי האיציטלא הולמתו. ואלו האח לעמתו, אמר בתקף שעל אחיו לטול על שכמו את על ההנהגה. נמנו וגמרו לקבל את הכרעת הרה"ק רבי

יחזקאל משינאוואו זי"ע א בנדון, וכאשר יאמר כן ינהגו. משנכנס רבנו אליו, קבל את פניו בהכריזו "ברוך הבא הרבי מראדומסק", והוא אך בן עשרים ותשע שנים. מאז עזב את מקום רבנותו ועבר לראדומסק, להנהיג את העדה המיתמת שגדלה ביותר בימיו, דרכי האזור החלו הומות המוני חסידים שהגיעו לראדומסק ממרחקים, להסתופף בצלו ולשאל בעצתו.

במוצאי שבת קדש חיי שדה ח"י לחדש מרחשון תרע"א, נלקח ארון אלקים ובא השמש בצהרים, נשמתו הקדושה של רבנו עלתה בסערה השמימה והוא בדמי ימיו, בגיל ארבעים ושמונה. מנחת כבודו באהל אבותיו הקדושים אשר בראדומסק.

זהירות בציצית סגולה לעשירות

היה זה בתקופת מלחמת רוסיה - יפאן שהתחוללה בשנים תרס"ד-תרס"ה. כל הדרכים מלאות היו בגייסות של המדינות שנלחמו זו בזו, וכיון שכך, גם היהודים סבלו רבות כתוצאה ממלחמה זו, אם יהודים שנאלצו לשרת בצבא, ורבים מהם לא חזרו בחיים לבתיהם הי"ד, ואם המוני יהודים שנאלצו לברוח מבתיהם למקומות אחרים כדי לגור שם עד יעבור זעם.

בין הנמלטים היה גם ר' שמואל, שנאלץ לברוח מביתו שברוסיה אל מקום אחר, עד אשר ימצא מנוחה לנפשו. כך הלך וגלה גולה אחר גולה כאשר אין איתו יודע עד מה, מתי יגיע כבר אל המנוחה ואל הנחלה. באחד הימים, בעודו יושב בעיר פלונית, שמע קול רעם מטוסים מעליו. הוא נבהל מאד, שכן הרגיש כי בעוד דקות מספר

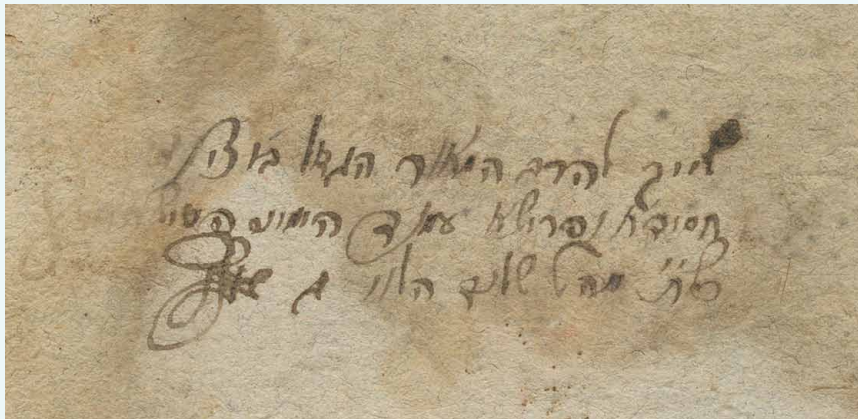
משמע הרבי את הדברים, נענה ואמר לו: אכן, ר' שמואל בזכות הזהירות הגדולה שלך במצות ציצית זכית לעושר רב כל כך. שהרי חז"ל כבר אמרו (שבת לב:)'כל הזהיר בציצית, זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים', ואתה, כיון שזהיר הנך ביותר במצות ציצית, זכית לעושר רב ולמשמשים שישרתו אותך. (כתר כהונה)

כשליך. אפשר מעשה טוב בא לידך בשלו זכית להתעשר? אלא שר' שמואל לא ידע להצביע על מעשה טוב מיוחד שעשה. ואולם, לאחר מחשבה, סיפר לתומו לרבי אודות המעשה שאירע לו בזמן מלחמת רוסיה-יפן, אז נזהר מאד שלא לילך רגע אחד בציצית פסולה, על אף המסירות נפש הגדולה שהיה צריך לכך בזמן של מלחמה, עד שנזדמן לו יהודי שהמציא לו טלית קטן.

הרה"ק רבי שלום הלוי רוזנפלד מקמינקא ז"ע כ' חשוון תרי"ב

וכן נסע אל הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א ועוד.

נסתלק בליל שבת קדש כ' במרחשון תרי"ב בגיל חמשים ושנים בעיר קאמינקא, ובה מנוחתו כבוד.

רבנו נולד בשנת תק"ס לאביו ר' יעקב יוסף מראווע ז"ל שהיה עשיר גדול, בן הגביר ר' שלום גראף ז"ל.

בהיותו נער רך בשנים, יצא שמו לתהלה בשם העלוי מראווע, כאשר בא בילדותו בפעם הראשונה עם אביו הגביר לובלינה אל הרה"ק החוזה, הביא

אביו לפני רב העיר רבי עזריאל הורוויץ בעל ראש הברזל, שיתנה על קנקנו.

בימי ילדותו למד מפי רבי שלמה קלוגר וגיסו רבי צבי חריף, שהיו סמוכים על שלחן חתנם בעיר ראווע, כן שהה בה בעת ההיא הרה"ק רבי אליעזר בן הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א, שהיה סמוך על שלחן חתנו, רבנו התודע אליו, והוא משכו בחבלי עבותות אהבה להסתופף בצל אביו ברופשיץ.

שם פגש בהרה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א, אחר פטירת רבם נסעו יחדיו אל הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זיע"א, אל הרה"ק רבי ישעיה אשר מרופשיץ זיע"א, אל הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זיע"א, ועוד צדיקים, שניהם אף עסקו רבות בפדיון שבויים ונסעו בצוותא רבות לאסוף כספים למטרה זו.

בשנת תקפ"ב בהיותו בן עשרים ושנים שנה נתקבל לרבנות יאריטשוב, אחר חמש עשרה שנים בשנת תקצ"ז עבר לקאמינקא, ועל שמה נקרא, כן קבל כתב רבנות מעיר הקדש צפת, אך רבו הרה"ק רבי שלום מבעלזא הניאו מלקבל את המשרה על שכמו.

אחר הסתלקות רבי נפתלי, נסע אל הרה"ק רבי שלום מבעלזא זיע"א, אותו החזיק לרבו מובהק, בנוסף הסתופף גם בצל הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זיע"א, והרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א,

"איזהו עם הארץ?"
המכה בדופי, המונה

בבורית, והשוּפך בבכורות"

המנהג אצל הרה"ק רבי שלום מבעלזא זיע"א היה, שבעת עריכת שולחנו הטהור אמר אחד מן המסובים "מדרש" מסוים, והרבי היה אומר "תורה" על המדרש הזה.

פעם איקלע להתם גביר אחד "עם הארץ" מדאורייתא ומדרבנן, אשר לא ידע מאי קאמר, אך כיון שהוצרכו מפני מעמדו לכבדו לומר את ה"מדרש", פנה אליו הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זיע"א ואמר לו: בוא ואלמדך "מדרש" אשר תוכל להזכירו בשולחנו של הרבי, וכה נאמר שם: "איזהו עם הארץ? המכה בדופי, המונה בבורית, והשוּפך בבכורות". חזר ה"גביר" על מאמר זה פעמים רבות עד שידעו היטב, ובהגיע הזמן לומר את ה"מדרש" כיבדו אותו, ואמר בשמחה את המאמר הזה.

כשמוע הרבי את המאמר הבין מיד, שכנראה ידו של הרה"ק מקאמינקא זיע"א בדבר, ואמר: נו, אדברה, יפרש רבי שלום את ה"מדרש"... פתח הרב מקאמינקא ואמר: לדעתי פירוש דברי ה"מדרש" הוא באופן פשוט ביותר. איזהו עם הארץ? המכה ב"דופי" – היינו עם הארץ כזה שאינו יודע שבאמירת תחנון "דברנו דופי" הוא דבר אחד, וחושב שכשם שצריכים "להכות" על הלב ב"אשמנו" וב"גדנו", כמו כן צריכים להכות הן ב"דברנו" והן ב"דופי". המונה בבורית – היינו שכאשר מגיע למנות את סממני

זכרון לצדיק

מעשיהם של צדיקים שהללוהו יחולו השבוע

אותו. כשהלה לא שעה לדבריו והמשיך בשלו, ניגש אליו רבי שלום מקאמינקא בשנית, ואמר לו אותם הדברים.

שאלו את רבי שלום: למה כוונתו, ענה: לכפרי אחד היו תרגול ותרגולות, וכבשים ועיזים. ואת התרגול חיבב ופיטמו במאכלים טובים והחזיקו בביתו ואת התרגולות ריחק. התקנאו התרגולות בתרגול ושאלו אותו: במה נשאת חן בעיני בעל הבית? ענה, שיש לו קול יפה וכשהוא קורא בקול נהנה בעליו מאוד, ולכן הוא מקרב אותו. אמרו לו התרגולות: אם כן נקרא גם אנחנו בקול. ענה להם התרגול: אם תקראו בקול כמוני יכפתו וישחטו אתכם, כי בעל 'ספר חסידים' כתב בצוואתו: 'תרגולות שקראה כמו תרגול ישחטנה מיד'.

סיים רבי שלום ואמר: הרבי מבעלז קורא בקול, כי קולו יפה ונעים לאוזן, אבל הלה שרוצה לחקות את הרבי, הרי הוא כמו תרגולות שרוצה לחקות תרגול.

(ספיר ויהלום פר' כי תשא ע"ט - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

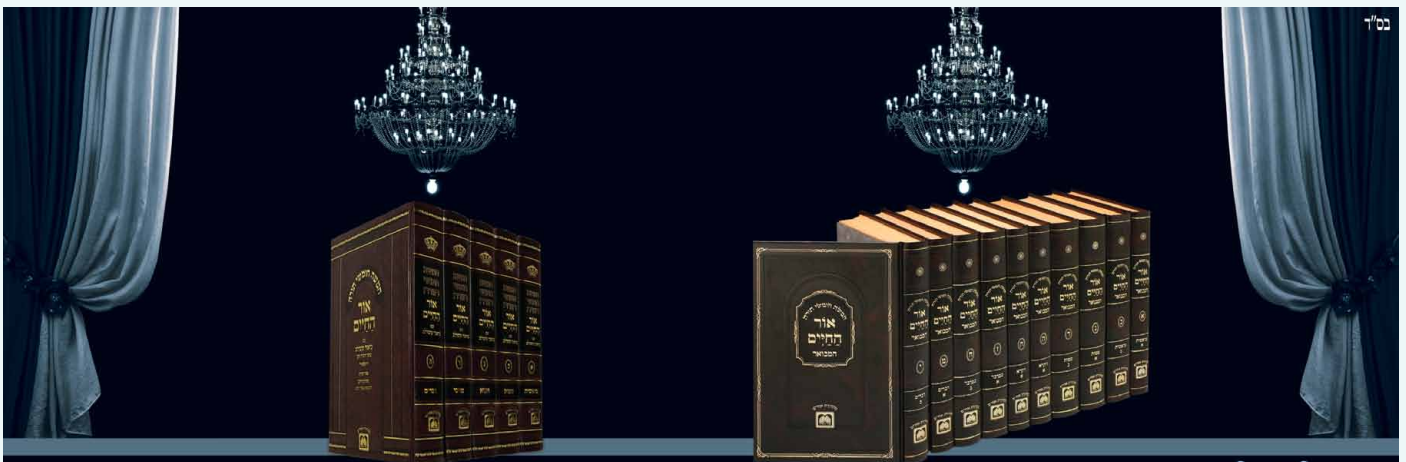
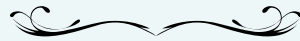
הקטורת, הוא מונה הן את "בורית" והן את "כרשינה", ואינו יודע כי "בורית כרשינה" דבר אחד הוא... והשופך בבכורות - היינו שכאשר מגיעים לשופך יין בליל הסדר באמירת המכות, הוא שופך הן ב"מכת" והן ב"בכורות", מבלי שידע כלל שהם דבר אחד. נמצא שכל דברי המדרש עולים בסגנון אחד.

נהנה השר שלום זי"ע מן הדברים וחייך, ועלז לבו של הרה"ק מקאמינקא זי"ע על שהצליח להעלות חיוך על פני רבו הקדוש... אוהב שלום (עמ' קמח)

תרגולות שקראה בתרגול

פעם נזדמן לבית מדרשו של הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע, איש אחד שהיה עושה בעת תפילתו תנועות משונות וצעק בקול רם.

ניגש אליו הצדיק הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע, ואמר לו, שאם לא יחדל מצעקותיו ומתנועותיו המשונות יכפתו וישחטו

לילות שישי ושבת זה אור החיים המבואר

אור החיים המשולב

תמצית עשרה ספריו הביאור 'מאורי אור' ו'ליקוט מאורי החיים' ביאור משולב שזור באומנות כונת המילים 'אור תורה' | 'תורת חיים' הערות, צינים ומקורות עימוד מרהיב עין

אור החיים המבואר

10 כרכים של מחקרים נבחרים: הביאור המקיף על כל ספר האור החיים הקדוש 'מאורי אור' - מאר עניי הלומד 'מאורי החיים' - מקורות מחול ביאור רש"י עימוד מרהיב עין

חיים של תורה

ארה"ב: 437-0054 (718) | אירופה: 44-20-8806-0176
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

הגאון רבי דוד בן שלמה אבן זמרא זצ"ל

הרדב"ז

כ"א חשוון של"ג

בכבוד גדול והושיבו למעלה ממנו בכל הדברים, הן לענין ישיבה, הן לענין חתימת כתבים או שטרות, מפני שהיה זקן מופלג בשנים יותר מהרב ר' יוסף קארו. ואומרים שחיה ק"י שנים ונפטר שם בצפת.

(ספר 'קורא הדורות', פ"ג)

ישוב נפלא עפ"י דברי הרדב"ז

מסופר כשנפגשו הרה"ק ב' הישמה ישראל מאלכסנדר זצ"ל והגאון רבי יהושע מקוטנא זצ"ל, דיברו תחת אחד השיחים, בענין דברי הפרשת דרכים (בדרוש א') שכתב, בהא זהראשונים חקרו ונחלקו אם האבות הק', שקיימו את התורה קודם שניתנה לנו, היה להם דין בן נח לחומרא או דין ישראל בין להקל בין להחמיר, והקשו המפרשים לפי הסוברים שלא היה להם דין ישראל להקל, א"כ איך שמרו האבות את השבת, והרי קי"ל (סנהדרין נט.) "בן נח ששבת חייב מיתה" והם לא יצאו מכלל בן נח להקל.

ואמר הרה"ק מאלכסנדר להגאון מקוטנא לתרץ ברעיון האמור, עפ"י דאיתא ברדב"ז (על הרמב"ם מהל' מלכים פ"י ה"ט) שהאיסור לבן נח לשבות הוא רק כשקיבל לעצמו את אותו היום למנוחה, אבל אם בטל במקרה לא מתחייב, והנה האבות הק' תיקנו וזיככו את אבריהם שלא יהיה ביכולתם לעשות שום תנועה שהוא נגד רצון הש"ת, ולפ"ז אמת דק"ל "גוי ששבת חייב מיתה", אמנם זהו רק כששבות בכוונה, אבל בכפות וקשורות ידיו בחבלים שאינו יכול לעשות מלאכה, ודאי שאין יכולים לחייבו, והרי זה בכלל דברי הרדב"ז הנ"ל, דהשבות במקרה פטור. וקלסיה הגאון מקוטנא. (מאורן של ישראל - וירא)

הגאון רבי דוד בן שלמה אבן זמרא נולד בספרד בשנת ה"א רל"ט. הוא יצא עם הגולה מספרד בשנת ה"א רנ"ב ועלה לצפת. בשנת ה"א רע"ג ירד ר' דוד מצרימה, שם היה לראש קהילת היהודים המקומית, ושימש כרב, אב בית - דין, ראש ישיבה וגבאי קופת הצדקה, וכל זה ללא תשלום עקב עשרו הרב, שבא לו מהצלחתו במסחר. לספרייתו הגדולה יצא שם בעולם.

הוא חזר לארץ בשנת ה"א שי"ג והתיישב שוב בצפת. מספר תשובותיו מגיע ליותר מ-עשרת אלפים.

ר' בצלאל אשכנזי, בעל השיטה מקובצת, היה תלמידו.

הרדב"ז נתבקש לישיבה של מעלה ביום כ"א חשוון בשנת ה"א של"ג בצפת.

מהיכן נתעשר הרדב"ז?

ובזמן ההוא היה במצרים הרב הגדול מהרדבא"ז, דהיינו רבינו דוד בן אבי זמרא ז"ל, והרביץ תורה הרבה בישראל והעמיד תלמידים רבים, כולם חכמים גדולים. וכתב יותר משני אלפים פסקים, ולא באו לדפוס אלא שלש מאות מהם,

ואף זה ע"י שבשביל סיבה אחת אין ראוי לגלותה על ספר. ושמעתי מפי מגידי אמת, כי הרב הזה מצא בתוך ביתו מטמון גדול, כמה אלפים דיגרי זהב, וחלקם לתלמידי חכמים, חלק אחד לתלמידי חכמים במצרים וחלק אחד שלח לחברון וחלק אחד שלח לירושלים תוב"ב וחלק אחד שלח לצפת. והוא לעת זקנתו עקר דירתו ממצרים והלך לו לעיר צפת תוב"ב.

ואומרים שהרב מהר"י קארו (מון הבית יוסף) ז"ל כיבדו ונשאו

מחברים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים
ככה מתחילים את היום!

לחץ כאן להצטרפות

ישרות
למייל האישי

- ווארט יומי • סיפור יומי
- הלכה יומית • אור החיים
- הק' יומי • פניני אביר יעקב
- זוהר יומי • פניני הדף
- היומי • זיכרון לצדיק

הרה"ק רבי יששכר דב רוקח זי"ע המהרי"ד כ"ב חשוון תרפ"ז

הרה"ק רבי יששכר דב רוקח (המהרי"ד), נולד כבן שני לאביו הרה"ק רבי יהושע רוקח זי"ע מבעלזא (בנו של האדמו"ר הראשון השר שלום זי"ע) בשנת תרי"ד, ולאמו שהיתה מצאצאי הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע, ה"אוהב ישראל".

בהגיעו לפרקו נשא המהרי"ד לאשה את הרבנית ע"ה, בתו של האדמו"ר הרה"ק רבי ישעיה זושא טברסקי מטשרנוביל, בנו של הרה"ק רבי אהרן מטשרנוביל (בנו של המגיד רבי מרדכי זי"ע). ובזו"ש נשא לאשה את הרבנית ע"ה בת בן דודו האדמו"ר רבי אברהם שמואל פצ'ניק זי"ע מברז'נה, שהיתה מצאצאי הרה"ק רבי יחיאל מיכל זי"ע, המגיד מזלוטשוב.

לאחר הסתלקות אביו הרה"ק רבי יהושע זי"ע, ביום כ"ג בשבט תרנ"ד, הוכתר בנו המהרי"ד זי"ע כרב העיריה

בעלזא (בגאליציה המזרחית) וכרבם ומנהיגם של חסידי בעלזא. מני אז ואילך נחשב היה כאחד ממנהיגי ישראל בגאליציה והונגריה, ואף נודע כפועל ישועות שאלפים פנו אליו להתברך מפיו ולבקש ממנו דבר ישועה ורחמים. הוא היה האדמו"ר השלישי בשושלת חסידות בעלזא, ונקרא בחסידות בעלזא "האדמו"ר הקודם" (ד"ער פריערדיגער רב").

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, ואחרי שהעיריה בעלזא הפכה לשדה קרב, נמלט רבי יששכר דב מהעיריה בעלזא, והתיישב בערים שונות. בין השאר ישב זמן מה בעיר מונקאטש שבהונגריה, ולאחר מכן עזב אותה והתיישב בעיר הולושיץ עד לסיום ההתקונים והשיפוצים בבית הכנסת של בעלזא שהפך לבית חולים שדה לחיילים בזמן המלחמה, וה"גרויסע שטוב" (בית האדמו"רים) שגם נפגע קשות.

בהגיע ליל ש"ק לסדר חיי שרה, כ"ב במרחשון תרפ"ז, הגיעה יריעת חייו לקצה, והוא נסתלק למתיבתא דרקייעא. אלפים לקחו חלק בהלווייתו שהתקיימה ביום ראשון, והוא נטמן בקברי אבותיו בבית העלמין בעירית בעלזא.

סגולה נפלאה לשלום בית

הרה"ק רבי יואל מסאטמר זי"ע א"ה הפליג לספר מגדולת הרה"ק רבי יששכר דוב מבעלזא זי"ע א"ה, שהיה חכם מופלג ומנהיג ישראל להפליא וגאון וקדוש, ואמר על דברי תורתו אשר מתוקים הם מדבש ונופת צופים, וכי הוא מרבה לעיין בדברי תורתו של המהרי"ד דברי פי חכם חן. וסיפר שהרבה עניינים מהרה"ק רבי יששכר דוב קיבל מגיסו הגה"צ רבי יוחנן טווערסקי האב"ד מוזשאי שהיה בן הרה"ק רבי פינחס מאוסטילא זי"ע א"ה חתן המהרי"ד.

ומרגלא בפומיה לומר לאברכים צעידים ששמע מגיסו רבי יוחנן שאמר בשם זקינו מהרי"ד מבעלזא סגולה לשלום בית, שיעמוד הבעל בבוקר לעסוק בתורה לפני התפילה.

(ספיר ויהלום פר' קרח ע"ה - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

העיקר לשמח את הקב"ה בלימוד התורה

שמעתי מפי נכדו מרן הקדוש מהרי"ד זצוק"ל זי"ע ועכ"י, שמכל ענייני חסידות ופרישות וסיגופים שאדם רוצה להתנהג, היותר עיקר ומובחר הוא לשמח את הקב"ה בלימוד התורה הקדושה. והסימן לזה, שבכל ענייני סיגופים וחסידות שאדם רוצה להתנהג, אין היצר הרע מוציא כל כך כוחו על זה לבטלו כמו שמוציא כל כוחו לבטל את האדם מתלמוד תורה בתחבולות שונות. כן שמעתי מפי קדשו שאמר לי בעצמו הדברים האלה.

(שו"ת 'חבצלת השרון', בהקדמה)

המקור לטבול מידי יום ביומו במקוה

פעם בא לפני הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, כשהיה בראצפערט, רב אחד מגליל העליון בתרעומת, שהחסידיים בעירו רודפים אותו ברדיפות שונות. ושאל אותו המהרי"ד זי"ע א"ה מפני מה רודפים אותו. השיב הרב, מפני שאינו הולך לטבול בכל יום ויום במקוה.

שאל אותו המהרי"ד האם החסידיים שרודפים אותו הולכים בכל יום ויום לטבול במקוה. והשיב: הן. אמר לו המהרי"ד: אם כן הצדק עמכם, למה אינו הולך גם כבוד מעלתו בכל יום ויום לטבול במקוה. שאלו הרב: היכן איתא זאת שצריך לילך בכל יום למקוה לטבול. השיב לו בזה הלשון: מקובל בידינו שמי ששואל על איזה דבר שבקדושה ומנהג בישראל זוי שטייט דאס' [-היכן זה כתוב] הרי זה מידת אפיקורסות. ואמר לו כך, דהנה איתא במגן אברהם (הל' יוה"כ) בשם מהרי"ל, דבערב יום הכפורים צריך לטבול במקוה, כיון דתשובה הוא מצות עשה, ותשובה צריך טבילה. והנה איתא בפרקי אבות ז'שוב יום אחד לפני מיתתך, אם כן בכל יום ויום צריך לעשות תשובה, וממילא צריך בכל יום ויום לטבול במקוה.

ויש לציין לדברים נפלאים שכתב רבינו האור החיים הקדוש זי"ע א"ה בספרו 'ראשון לציון' (משלי ד"ה או יאמר): הטבילה היא במים ארבעים סאה, וזה יועיל לכאשר יחשוב האדם מחשבות רעות אשר לא תעשנה צריך לטבול במים להעביר המחשבה העולה על רוחו ולזה היתה עולה באה, לזה יטבול במים ויעביר טומאתו ממנו.

(ספיר ויהלום פר' חוקת ע"ה - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

מידה כנגד מידה בהכנסת אורחים

הוסיף ורימז כי באותה שעה שפגש אותו כבר היה בגדר גוסס רח"ל.

הצטערתי מאוד לשמע הדברים. חשבתי לנסוע לאותו מחנה, אך אותו ידיד הניא אותי מכך והסבר כי מעטים הסיכויים שאמצאנו חי, ובשל כך עדיף לי להתמקד בהמשך החיים, למצוא עבודה ולהתפרנס וכך גם לדאוג לשתי האחיות שנותרו לפליטה. ואכן כך עשיתי: השקעתי את כל כולי בעבודה. עסקתי במסחר באופן כזה שבמשך כל השבוע יצאתי לעבודתי מחוץ לעיר למצוא מזון ומחיה, ורק בערב שבת קודש הייתי חוזר לביתי להיות יחד עם אחיותי.

עברו שבועות, ובאחד מימי שישי אני שב לפרשבורג כשכולי עייף ויגע. צועד אני ברחובות פרשבורג בזריזות ובמהירות, ותוך כדי הליכתי רואה אני אדם מצומק ביותר, רזה באופן קיצוני, מתהלך בקושי ברחובות העיר, כשלגופו אותם בגדים שנתנו הנאצים במחנות ההשמדה. באותם רגעים חלפה בראשי המחשבה שאדם זה הוא משונה בהרבה יותר משאר הפליטים שראיתי עד כה. אם כל הפליטים נראו כשלדי עצמות, הרי שהוא נראה כשלד עצמות היבשות, כמעט ללא חיות. כשהאיש עבר על פני אמרתי בליבי: ארורים הרשעים שכך עוללו לבני ישראל, הנה לקחו הם יהודי שנברא בצלם והפכוהו למי שכמעט ונעדר צורת בן אנוש.

לא עברו ארבע אמות משחלפתי על פני ולפתע אני שומע קול הקורא בשמי בקול ענות חלושה. תיכף ומדי הכרתי שזה אבי שלא נשתנה קולו במאום. חשבתי שהוזה אני, והקול הענוג נשמע באוזני כמתוך חלום. קפאתי במקומי וסובבתי את ראשי והבנתי שהאיש המשונה הזה, שכמעט ואין לו צורת אדם, הוא אבי מורי בכבודו ובעצמו. פרצתי בבכי עצום בדמעות של אושר ובדמעות של עצב מעורבים זה בזה, ונפלתי על צווארו בהתרגשות עצומה. עוד באותו יום לקחתי את אבי לרופאים מומחים שאכן הצליחו בס"ד לרפא את אבי שהיה במצב אנוש, ואכן בצעד אחר צעד הוא זכה להשתקם ולעמוד על רגליו.

לאחר שהחל להבריא סיפר לי אבי את כל התלאה

סיפר הרה"ח רבי אברהם הכהן זצ"ל, בתוך ספרו המפורסם 'ברית אברהם הכהן' על הלכות מילה: היה זה בימי הקיץ של שנת תש"ה, כשזכיתי וראיתי במפלת הרשעים הנאצים ימ"ש עם סיום מלחמת העולם השנייה, ביקשתי לחזור לעיר מולדתי, עיר ואם בישראל, פרשבורג. כשהגעתי לעיר, חשכו עיני. עיר זו שהייתה מלאה חכמים וסופרים עמדה ריקה, ועל במותיך חלל. נמס לבי בקרבי בראותי את הריקנות מוחלטת הייתה בעיר, כל יהודי העיר נעלמו ואינם, חורבן אמיתי.

הודיתי להש"ת על נפשי שהייתה לי לשלל, ברוך ה' שלא נתני טרף לשיניהם, נפשי כציפור נמלטה מפח יוקשים ונותרתי בחיים. בתחילה הייתי בודד ויחיד, אך

בעבור הימים מצאתי את שתי אחיותי ששרדו לפליטה. את אמי הצדקנית ע"ה ידעתי שלא אפגוש, שכן היא נפטרה, אך קיוותי מאוד לפגוש את אבי, רבי יום טוב הכהן. למרות שהתקשיתי להאמין שאבי עדיין נותר בחיים לאחר יסורים ועינויים כה רבים, אבל תמיד התעניינתי, דרשתי וחקרתי את כל הפליטים שהגיעו לפרשבורג: האם ראיתם או שמעתם מאבי או מכל אשר אירע עימו. איש לא ידע להשיב לי, ואני תפילה כי אכן אזכה עוד לראותו למרות הסיכויים הקלושים.

כשהחלו להגיע רכבות עמוסות ביהודים ששרדו ונותרו, הייתי יוצא מדי יום ביומו אל תחנת הרכבת ומבקש למצוא בדל מידע אודות אבי האהוב. אסובבה בעיר, בשווקים וברחובות, ושאלתי: את שאהבה נפשי ראיתם או

ידעתם, כי נכספה וגם כלתה נפשי אליו ולהתאחד עימו. גם כשכבר לא היו שיירות מצויות, כל פעם ששמעתי אודות פליטים שהגיעו, הייתי רץ אליהם ומתעניין אצלם כזאת.

ביום מהימים מסתובב אני בעיר פרשבורג ולפתע רואה אני פליט צנום ושדוף, לבוש בסמרטוטים של מחנות ההשמדה. עורו צפוד על בשרו, וכשזיהיתי אותו שהוא אחד מידידי משפחתנו, שאלתיו אודות אבי והוא הראשון שנתן לי ידיעה אודותיו, אך לא משמחת: פגשתי את אביך במחנה מאוטהאוזן, אלא שמצבו היה בכי רע, עד שדומני כי אין שום תקוה שנשאר בחיים. הוא אף

בשל כך היה אבי
משתדל להתעכב
בבית הכנסת עד
ששאר המתפללים
היו הולכים לביתם
בלווית העניים
אותם בחרו
שיסעודו איתם, ואת
כל הנותרים היה
אבי אוסף ולוקח
אותם לאכול עד
שולחננו

עירוב, והיה מותר להם לטלטל את פתק הזיכוי. לאחר השבת היה אבי משלם את כל ההוצאות לבעל המסעדה. בין האורחים שאבי היה מביא לביתו היה רבים כאלה שמחמת טרדות החיים היו מלוכלכים ביותר וריח רע נדף מהם ומבגדיהם. וגרוע מזה היו כאלה שהיו מלאים בכנים ובפשפשים, עד כדי כך שהמשרתים הגויים שהיו בביתנו היה עליהם לנקות ולקרצף את הכסאות והשולחנות מכל אותו לכלוך שהשאירו אחריהם האורחים. והיו המשרתים מתאוננים ומתרעמים על צרה זו שנפלה בחלקם לעסוק בכלוך גרוע זה, אך אבי ואיתו אמי הצדקנית מעולם לא התרעמו על כך, אלא אדרבה השתדלו ביותר לכבד את העניים למרות מצבם הנורא.

בזכות זה סבר אבי כי הוא עצמו זכה במידה כנגד מידה להנצל מעונשם של הכנים והפשפשים במחנות ההשמדה.

♦ ♦ ♦

על הפסוקים (בראשית יח ט-י):
'וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה אִשְׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָאֵהָ. וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַתְּ חַיָּה וְהִנֵּה בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתְּךָ וְשָׂרָה שְׂמַעְתָּ פֶתַח הָאֵהָל וְהוּא אֶחָדִי, מִפְּרֵשׁ הַגֹּאֲוֹן הַכֹּתֵב סוֹפֵר זֵצַ"ל עַל דֶּרֶךְ צָחוּת, כִּי הִנֵּה מְבֹאֵר בַּחז"ל (ב"מ פז). שאשה עיניה צרות באורחים, ואילו שרה אמנו שינתה את עצמה מטבע הנשים והתחזקה בעצמה שלא יהיו עיניה צרות באורחים, ואדרבה שמחה בריבוי האורחים, כדרך הצדיקים שמשנים את טבעם. וכשבאו המלאכים אל אברהם אבינו וראו את רוב נדיבותו וריבוי המאכלים שהביא להם, אמרו לו 'איה שרה אשתך', כמדומה ששרה אשתך אינה בבית ובשל כך יכול היית להגיש לנו בנדיבות שכזאת, כי אילו היא לא הייתה מניחה לכך. נענה אברהם אבינו ואמר למלאכים כי אין כך הדבר, ושרה 'הנה באה', כי אין עיניה צרות באורחים והיא מכניסה אורחים נגד טבעם של הנשים. שמעו זאת המלאכים ואמרו: אם כך, שמשנה היא את טבעה, ראוי לה במידה כנגד מידה שהגם שהיא לפי הטבע אינה יכולה להוליד, עם זאת ישתנה הטבע שלה ותזכה לבנים במידה כנגד מידה.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

אשר מצאה אותו, כיצד התגלגל ממחנה למחנה והודה להשי"ת שזיכה אותו שלא להתגלגל במאכלות אסורות, עד שאפילו חלב עכו"ם הוא לא שותה. בין הדברים סיפר לי אבי דבר פלא והפלא שראוי לחקוקו עלי ספר: כידוע היו כל האנשים במחנות ההשמדה מלאים כינים ופשפשים באופן נורא. ההגינה במחנות הייתה גרועה ביותר, ולא היה ניתן להנצל ממכתם הרעה של הכנים והפשפשים שעינו את האנשים נוסף לכל הצרות שעברו עליהם. אלא שאבי ניצל ממכה זו. מסביבו היו אנשים רבים שהיו מלאים בכנים ובפשפשים, הם ישבו מימנו ומשמאלו מלפניו ומאחוריו, ובדרך הטבע הוא היה אמור להדבק, אלא שלגודל הנס והפלא אפילו פשפש אחד לא היה עליו.

באחת השיחות תלה זאת אבי, שהוא זכה לנס זה כמידה כנגד מידה על מצות הכנסת אורחים שהיה דבוק בה עד למאוד, כשלא נמנע מלהכניס לביתו גם אורחים כאלה שהיו מלאים בכנים ופשפשים, ואיש לא הסכים לארח אותם, ובשכר זאת זכה שלא ישלטו בו הכנים והפשפשים.

ואכן זכרתי את מסירות נפשו של אבי לכך. כי הנה מנהג הכנסת האורחים בעיר פרשבורג בשבתות התנהל כך: בליל שבת קודש, עם סיום התפילה בבית הכנסת המרכזי עמדו כל העניים והאביונים בשורה מסודרת ליד פתח בית הכנסת, וכל אחד מהמתפללים בעלי היכולת היה בוחר לעצמו אורח לסעודת שבת, והיו כאלה שהיו מוסיפים ובוחרים להם אפילו יותר מאורח אחד.

מטבע הדברים היו בעלי הבתים בוחרים לעצמם את אותם עניים שמראם החיצוני היה נאה ומלבושם היה נקי ומסודר. ואילו אלו שהיו מכוערים, ולבושם מלוכלך וקרוע, היו נותרים בבית הכנסת מאין דורש.

בשל כך היה אבי משתדל להתעכב בבית הכנסת עד ששאר המתפללים היו הולכים לביתם בלוויית העניים אותם בחרו שישערו איתם, ואת כל הנותרים היה אבי אוסף ולוקח אותם לאכול על שולחנו. פעמים והיו עניים רבים שנותרו בבית הכנסת, היה אבי דואג לכולם והיה נותן להם פתק מיוחד, זיכוי לקבלת סעודות שבת במסעדה העירונית הכשרה בעיר. בעיר פרשבורג היה

וכשבאו המלאכים
אל אברהם אבינו
וראו את רוב
נדיבותו וריבוי
המאכלים שהביא
להם, אמרו לו
'איה שרה אשתך',
כמדומה ששרה
אשתך אינה בבית
ובשל כך יכול היית
להגיש לנו בנדיבות
שכזאת, כי אילו
היא לא הייתה
מניחה לכך

מילין קידין וחידושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

מִי־הָתָא

חֲזַתָּא

חֲזַתָּא דְאֲוִרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

דברי תורה מטהרים לעוסק בהם אפילו שלא לשמה

קריאת שמע יסוד ופתיחת התורה

יְקַח נָא מַעֲט מִיָּם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַּחַת הָעֶץ (יח ד). מפסוק זה ילפינן רזי חכמה למשכיל בו, אך כדי להבין זאת ביתר ביאור נקדים דברי חכמים וחידותם. בתחילת התורה נרמז קבלת עול מלכות שמים הקודמת לכל דבר, כמו שכתב **בפני דוד להחיד"א** (בראשית א א) ששמע מזקן דחיל חטאין, וכן כתב גם **מו"ר זקני במחשוף הלבן** (בראשית ד"ה עוד בראשית), כי תיבות 'בראשית ברא' עם שני הכוללים עולה 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', להורות דעיקר הבריאה היא על בני ישראל, כדי שידעו ויכירו שהשם הוא אלקינו והוא אחד מיחד, וחייבים לאהבה וליראה אותו ולייחדו בייחוד שלם.

והוסיף על כך **החיד"א** שראה כן בספר **צבי קודש** (פתיחה לברכות) דמהאי טעמא פתח רבינו הקדוש את סדר המשניות במצוות קריאת שמע כדאיתא (ברכות ב). 'מאימתי קורין את שמע בערבין', שתחילה לכל דברי התורה שבכתב ושבעל פה, יש לו לאדם לקבל עליו עול מלכות שמים.

קריאת שמע מדרכי התשובה הנצרכת קודם לימוד התורה

יש להעמיק ולהרחיב עוד בטעמי תורה מאיזה טעם קדמה קריאת שמע לכל התורה. אמרו צדיקים, שיש לשוב בתשובה קודם לימוד התורה, ובאם אינו שב בתשובה ולומד תורה בעוד חטאיו על עצמותיו, עליו נאמר (ירמיה ד ג) 'נִירוּ לָכֶם נִיר וְאַל תִּזְרְעוּ אֶל קִצִּים', הרומז לאדם הלומד תורה בעוד מסואב בעוונותיו, שקודם יש לו לחרוש ולנכש מוקשי העוונות, ולא יהיה כזורע אל קוצים שזורע לריק כוחו, ועוד, שמסייע ביד הקוצים הלא הם כוחות הסטרא אחרא להתרבות ולגדול ח"ו. והנה כתב **הבני יששכר** בפתיחה לספרו **מגיד תעלומה** (ברכות ב.), וחזר על דבריו עוד בכמה מקומות בספריו הנאדרים, דלבעבור זה התחילה התורה שבעל פה פתח

דבריה יאיר בזמני קריאת שמע והלכותיה, להיות דקיימא לן כל התורה ומצוות שהאדם משתדל בעודו רשע לא יעלו לו לריח ניחוח לפני ה', וכמו שדרשו 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים' וכו', ואם כן לפי זה מה יעשה האדם וחי, וכי סלקא דעתך שלא ילמוד תורה ולא יניח תפילין וציצית וכיוצא עד אשר יתקן את כל אשר עוות.

אבל על כרחך הוא, דתשובה מהני בכל זמן ועידן, והתשובה מן התורה הוא רק חרטה עזיבה קבלה וידי דברים לפני ה'. על כן קודם כל עשיית המצוה ועסק התורה כאשר אדם מהרהר בתשובה, הנה שוב לא יכונה לרשע באותו הזמן ותהיה תורתו ומצוותיו לרצון.

קריאת שמע במסירות נפש מכפר אף על הדברים שאין מועיל להם תשובה בלבד

אך עדיין קשה, הרי אמרו בגמרא (יומא פו.) שישנם ארבעה חילוקי כפרה, ויש שאין מספיקה להם תשובה בלבד, ומה יעשה האדם שיש בידו עבירות חמורות ממצות עשה ובפרט מי שיש בידו חילול ה' שאמרו כולן תולין ומיתה ממרקת, כדכתיב (ישעיה כב יד) 'אם יכופר העוון לכם עד תמותון', וכמעט ואין אדם ניצול מזה.

אבל מבואר הדבר בזוהר (בלק קצה:) 'דכל מאן דשוי הכי רעותיה בהאי קרא [-שמע ישראל] אתחשיב ליה כאילו מסר נפשיה על קדושת שמה', ויחשב לפני ה' יתברך כאילו מסר נפשו בפועל בייסורי מיתה על דבר כבוד שמו, ואפילו אותן העוונות דכתיב בהו 'אם יכופר העון הזה לכם' וכו' מתכפרים על ידי המצוה הזאת במסירת הנפש.

פתחה תורה שבעל פה בדיני קריאת שמע שעל ידה יכול לבוא לתורה

אם כן לפי זה, יוצרנו יוצר בראשית המציא לנו מרפא ארוכה אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרוא קריאת שמע בכל עונה מעונות היום והלילה במסירת הנפש כי זה מצוותה, וע"י זה

המשך בעמוד הבא

מילתא דפליאה

המלאך שנברא ממצות העקידה הוא שנגלה לאברהם

וַיִּקְרָא מֶלֶאךָ ה' אֶל אַבְרָהָם שְׁנִית מִן הַשָּׁמַיִם. וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁפָּעֵתִי נָא ה' פִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךְ אֶת יַחֲזִיקְךָ. כִּי בְרַךְ אֲבִירְךָ וְהִרְבָּה אַרְבֶּה אֶת יִרְעֶךָ (כב טו-יז).

יש להבין מדוע היה לו למלאך ה' להתגלות שנית מן השמים, יכול היה לומר זאת מיד עם דיבורו הראשון 'אל תשלח ידך וגו' כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה', שכבר בשעת התגלות זו כבר עמד בנסיון וראוי לברכה עבורו ועבור זרעו, מדוע לא בירכו בהתגלות הראשונה.

ביאור נפלא כתב **בתפארת שלמה** (וירא ד"ה והנה) מדוע היה צורך בהתגלות נוספת לברכו, ועם זאת תתיישב לנו קושיא נוספת במעשה עקידת יצחק נצטווה אברהם תחילה להעלות את בנו על גבי המזבח, ואחרי שקיים המצוה ועקד את בנו נאמר לו מפי המלאך שלא ישלח ידו לשחוט את בנו, מדוע לא הוסיף הקב"ה להתגלות אליו גם בכדי להזהירו שלא לשחוט את בנו.

מפרש **התפארת שלמה ע"ה** שעיקר הניסיון נאמר לו מפי הקב"ה להעלות את בנו לעולה, וכיון שקיים אברהם מצות בוראו נברא ממעשה המצוה מלאך טוב, כידוע כי מכל מצוה נברא מלאך, וכפי שלמות המצווה כך שלמותו של המלאך, ומלאך זה הוא שאמר לו שלא לשחוט את בנו כי אם לשחוט האיל חילופו, והוא המלאך השלם כדברי התפארת שלמה (שם): לאחר הקרבת הקרבן נברא מלאך חדש גבוה משל הראשון שהרי לא נגמר המצוה ביצחק רק במחשבה אבל אח"כ כשעשה המצוה בשלימות להקריב האיל תחת בנו ממש ואז נברא מלאך גבוה ורצה הקדוש ברוך הוא לשלוח הברכות האלו ע"י מלאך הגבוה.³

א. ויש להוסיף ולומר שכשמצווים לבן אדם לשחוט אדם אחר לא יקבל אפילו מפי מלאך אלא רק מהקב"ה בעצמו, אמנם כשמצווים עליו להיטיב עם זולתו ולהציל את חייו אזי מספיק בכך ששומעים מפי המלאך.

ב. ולפיכך היתה השליחות על ידי מלאך בדוקא, כי היה אברהם אבינו תמיה מדוע לא יזכה לקיים בשלימות מצות כפי שהצטווה בה מתחילה, אמנם מכך שנגלה אליו אותו המלאך שנברא ממעשה העקידה הבין בעצמו שכבר נשלמה מצוותו ולא היתה הכוונה שיקריב את בנו בפועל, וזהו שאמר לו המלאך 'ולא חשכת את בנך את יחידך' - ממני, 'ממני' תלמד שכבר קיימת מצות ה', שהרי אני קיים בשלימות, ועל כרחך שכבר קיימת את מצוותך כראוי, 'ולא חשכת את בנך את יחידך' וכבר העלית אותו על גבי המזבח.

אפילו עבר על כריתות ומיתות בית דין ואפילו עוון חילול ה' דכתיב ביה 'אם יכופר' וכו', מתכפרים על ידי המצוה הזאת במסירת נפש, ושוב אין לו תואר רשע ותקובל תורתו ומצותיו לרצון. ולבעבור זה התורה שבעל פה בראשית אמריה, פיה פתחה בחכמה בזמני קריאת שמע והלכותיה, שזה הוא הסגולה שתהיה לימוד התורה לרצון אפילו יש ביד האדם חלילה וחס עוון כריתות ומיתות בית דין ועוון חילול ה'. עד כאן דברי קדשו.

ובזה יתבאר רמז שרמזה התורה בפתח דבריה, 'בראשית ברא' גימטריא 'שמע ישראל' וגו', לקשר עניין קריאת שמע בתחילת התורה. כי קבלת עול מלכות שמים במסירות נפש מביאתו לקרב ולגשת אל תורת ה' הקדושה.

גם כשאינו נקי לגמרי מועיל כח התורה לנקותו אף שאין לימודו עולה לרצון

והנה מצאנו מים חיים המכוונים את האדם לתלמי חיים ולעסק התורה הקדושה, והוא בדברי האמרי יוסף ע"ה שהקשה, לפנינו נמצאים מאמרים חלוקים, מצד אחד אמרו שהאדם אשר איננו מטהר ושב מעוונותיו, לא יעסוק בתורה, כפי שנזכר במאמרינו לעיל, וכדכתיב (תהלים נ טז) 'ולרשע אמר מה לך לספר חוקי'. ומצד שני איתא במדרש (איכ"ר פתיחות ב) וכעין זה בירושלמי (חגיגה פ"א ה"ז) על הפסוק (ירמיה טז יא) 'ואותי עזבו ואת תורתי לא שמרו', הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה היה מחזירן למוטב. נמצא שיש לו לאדם לעסוק בתורה אף קודם שטיהר לבו משמץ לכלוך העוונות. וכיצד יתקיימו שני מקראות הללו.

ותירץ בשם צדיקים, שבאמת התורה שלומד בעודו רשע ח"ו אינה עולה לרצון לפניו יתברך שמו, מכל מקום עביד ומהני שיבוא על ידה ליד תשובה וזיכון, ויוכל ללמוד אחר כך לשמה באופן שיעלה לרצון.

כשרוצה לנקות הכוס מנקה בכל דבר אף ביין

משל למה הדבר דומה, לאדם שבידו כוס מלוכלכת ואין לו מים להדיחו אך רוצה הוא להנות משתיית היין, עצתו היא שיקח מעט יין להדיח את הכוס ולאחר מכן יוכל להנות מיין משובח בכוס נקייה, נמצא שאף שאינו משתמש ביין הראשון שמזג מכל מקום מועיל לו מעט היין שהכוס ראויה לשתייה על ידו, ויכול למזוג יין חדש לתוכו. כן הדבר בענייננו, מעט התורה שלומד בעודו מסואב ומלוכלך, אמנם אינו עולה לרצון וכמי שנשפך דמי, אך מועיל לנקות ולעורר את האדם לתשובה ע"י המאור שבתורה.

טהרה מהרגלים רעים בכח התורה

ובזה פירש מה שאמר אברהם אבינו ע"ה למלאכים 'קח נא מעט מִיִּם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַּחַת הָעֶץ', 'מעט מים' רומז לתורה, שאין מים אלא תורה (ב"ק יז.), שע"י מעט תורה שיקחו, ירחצו רגליהם ויטהרו את הרגליהם הרעים, וכך יוכלו לבוא ל'והשענו תחת העץ', 'עץ' רומז לתורה הנקראת 'עץ חיים' (משלי ג יח), שאחר שילמד תורה מעט אף כי איננו טהור, תנקה אותו התורה ויבוא להישען תחת עץ החיים, שיבוא ע"י נקיות זו לעסוק בתורה לשמה בשלימות.

כדבר הזה ניתן להעמיס בדבר שרמז **מו"ר זקני בעל אביר יעקב ע"ה** (מחשוף הלבן וירא ד"ה והנה רגליכם), 'רגליכם' ו'השענו' ת'ח'ת ה'עץ', ראשי תיבות 'תורה', וסופי תיבות 'מצות'. שכאן נרמז הדרך לרחוץ את הרגליו הרעים ולעסוק בתורה ומצוות כדבעי.

א. הובא בליקוטי אמרי יוסף שכן כתב משמו ביגל יעקב (בראשית ד"ה במדרש תנחומא) להרב חיים מרדכי יעקב גוטליב זצ"ל שהיה רב במישקולץ שבהונגריה. וראה שם בתולדותיו של המחבר שהעיד על עצמו ששמע דברי תורה מבעל האמרי יוסף כפליים ממה שנכתב בספרו אמרי יוסף.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

שפלותו של אברהם אבינו

עומק משמעות עפר ואפר

וְאֵנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר (יח כז).

אברהם אבינו מופלג היה במידת השפלות עד שהמשיל עצמו לעפר ואפר, ואמרו חז"ל (סוטה יז). שבשכר ענותנותו זכו בניו לאפר פרה ולעפר סוטה. ולא לחינם זכה לשתי מתנות האלו, וכמו שפירש **בעל בית הלוי ע"ה** כי העפר אף שבעברו לא היתה בו שום תועלת וחשיבות, אבל הוא שורש ומקור לבריאה עתידית להצמיח אילנות וצמחים, ומאידך גיסא האפר אין לו שום עתיד ואין ביכולתו להצמיח שום ברכה בעולם, אלא שבעברו קודם השריפה הוא בא מדבר טוב ומועיל.

ואברהם אבינו לרוב שפלותו החזיק עצמו כמי שאין לו לא עבר ולא עתיד, ובזה הוא דומה גם לעפר שאין לו עבר וגם לאפר שאין לו עתיד. ובשכר הפלגת שפלותו זכה לשתי מתנות טובות, לאפר פרה המטהר טמאים ומכין אותם לעתיד טוב יותר, וכן לעפר סוטה המברר שהעבר של האשה היה טוב בלי פסול.

עם ישראל נולד ממסירות נפש

מדוע אכן לא נקרב יצחק אבינו ע"ה

אֶת בְּנֵהְ אֶת יְחִידָהּ (כב ב). אברהם אבינו הובטח מפי הקב"ה 'כה יהיה זרעך', וכשהצטוו להקריב את בנו יחידו הוצרך לוותר על ההבטחה שירבה זרעו ככוכבי השמים, שמעתי **ממו"ר אבי צוק"ל**, כי אברהם אבינו ע"ה ביקש להקריב את יצחק אבינו ע"ה לקרבן, ואמרו חז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"א, במדב"ר יז ב) שאפרו של יצחק אבינו ע"ה צבור לפני ה' יתברך, בעוד שלא נקרב, והאיל הוא שקרב תחתיו. אם כן ננסה לאמוד מה היה שכרו של עם ישראל אם היה קרב יצחק בעצמו.

הלא כל מה שאנו זוכים אף בדורנו ובכל חיינו הוא בזכות עקידתו של יצחק אבינו, וזאת בזכות העקידה עצמה ללא שבאמת הוקרב לקרבן, ועם כל זה יש לבני ישראל זכויות בלא סוף וגבול, אם היה קרב

בעצמו לפני ה' יתברך - ריח ניחוח אשה לה', הרי גדולים ועצומים היו זכויותינו פי עשרת מונים, מדוע אפוא לא היה כך. ואם תאמר מהיכן היה יוצא עם ישראל - עם ישראל היה יוצא מבן אחר שהיה נולד לו לאברהם אבינו ע"ה.

הקב"ה חפץ שאומתו תצא מאדם שפשט צווארו לרצון ה'

אולם הביאור בזה - אמר **מור"ר אבי ע"ה** דבר נפלא על פי דברי המקובלים, כי רצה הקב"ה שזרע אברהם עבדו, זרע יעקב בחירו, יהיו בניו של יצחק אבינו שפשט את צווארו בעקידה ומסר את נפשו על גבי המזבח, וכיון שאילו היה קרב לא היה יוצא ממנו זרעו, נמצא כי כלולים בו כל זרעו העתיד לצאת ממנו לדורי דורות, ואף אנחנו כולנו מסרנו נפשנו בהיותנו כלולים בו, משכך בניו דבוקים ברושם הקדושה ממסירות הנפש הלזו עד שנהיה אצלם כטבע הטבוע בנפשם עד סוף כל הדורות.

אילו היה נקרב יצחק ע"ה, ובני ישראל היו באים מבן אחר של אברהם, או אז לא היה זה מוטבע בנפשם ובטבע תולדתם. כפי שידועים המה דברי **בעל התניא ע"ה** (לקו"א פ"ח): אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב וסובלים עינויים קשים שלא לכפור בה' אחד, ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה'. וגם במעט שידועים אין מתבוננים כלל ואין מוסרים נפשם מחמת דעת והתבוננות בה' כלל. אלא בלי שום דעת והתבוננות, רק כאילו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום טעם וטענה ומענה כלל והיינו משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש. עכל"ק.

ומנין בא כוחם של כל אחד מישראל למסור נפשו לפני ה' יתברך, לפי שכח זה טבוע בבני ישראל בכח האבות שעשו כל מעשיהם למען הדורות העתידים לצאת מהם, ובייחוד בכוחו של יצחק אבינו ע"ה שפשט צווארו על גבי המזבח למען שמו יתברך, וכח זה הוטבע בבניו ובני בניו עד סוף כל הדורות. שכן מעשה אבות סימן הוא לבנים, כלומר, סימן הוא לבנים שיוכלו לנהוג מנהג אבותיהם, שנמשך כח

המשך בעמוד הבא

מסירות נפש בעזרת ה' יתברך לדור דורים עד סוף כל הדורות.

עמוד לי בזה הניסיון - מעלת אברהם אבינו ע"ה בנסיון העקידה

במה נתייחד אברהם אבינו ע"ה בנסיון העקידה

קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק וגו' והעלהו שם לעולה (כב ב). וכתב רש"י: 'קח נא' אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו, בבקשה ממך עמוד לי בזה הניסיון, שלא יאמרו הראשונות לא היה בהן ממש. הרבה תמהים מה גדולתו של אברהם אבינו שעמד בנסיון העקידה, הרי בודאי כל יהודי כשר וירא שמים לא יימנע מלהקריב אחרי שישמע כן בפירוש מפי הקב"ה.

א. נסיון העקידה - השמחה וההתלהבות

אפשר לומר שאכן מעלתו של אברהם לא היתה בעצם מעשהו שהעלה את בנו לקרבן, אלא שהיה שמח במעשהו ולא התנהג כמי שמוכרח הוא לשמוע בקול ה', אלא אדרבה היה הולך בשמחה וטוב לבב לעשות נחת רוח ליוצרו, כמו שכתוב שהשכים בבוקר מבלי להתמהמה וחבש בעצמו את חמורו ולא המתין לעבדיו, וכל זה מתוך אהבתו לבוראו.

וזה היה מעשהו והשתוקקותו מתמיד, שאברהם אבינו כל ימיו היה משתוקק ומצפה מתי יבוא לידו למסור נפשו ונפש בנו על קדושת ה', וזהו שהשכים אברהם בבוקר ללכת למקום עקידת יצחק, כי התיירא אברהם שמא יחלוף הזמן ולא יעלה בידו להוציא אל הפועל מחשבתו הטובה בהקרבת בנו, ולכן לא התעכב ומיד כשהאיר הבוקר השכים להזדרז בקיום מצוות בוראו.

כן מוצאים אנו כשהשליך נמרוד את אברהם לכבשן האש באור כשדים, סירב אברהם לצאת מן הכבשן והתמהמה בתוכו שמא יעלה בידו למסור נפשו על קידוש ה', עד שאחז בו הקב"ה והוציאו משם בעל כרחו שלא ברצונו, כמו שכתוב (נחמיה ט ז) 'אֲשֶׁר פָּחַדְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאֹר פֶּשְׁדִּים', וכן כתוב (בראשית טו ז) 'אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי מֵאֹר פֶּשְׁדִּים', שהוצרך הקב"ה בעצמו להוציאו משם [ומסירות נפש ותוקף האהבה לה'] היא העומדת לבניו אחריו בכל דור ודור לבטל מהם כל גזירות קשות, כמו שכתוב 'ויעקוד את יצחק בנו' כי עקד עמו כל נשמות

[ישראל].

ב. גם לאחר העקידה נותר בשפלותו

עוד יש לומר, שעיקר מעלתו של אברהם היא, שגם לאחר שעמד בנסיון לא גבה ליבו ולא התגאה בעצמו שזכה לעבוד את הקב"ה במדרגה כזו שלא הקדים אותו אדם בעולם, ואדרבה הוסיף להשפיל עצמו ולא החזיק טובה לנפשו, וכמו שפירש החוזה מלובלין זצ"ל את הכתוב אחר מעשה העקידה (כג יט) 'וישב אברהם אל נעריו ויקומו וילכו יחדיו', שמיד לאחר שהגיע למדרגה גבוהה כל כך השפיל עצמו כבתחילה, והלך יחד עם נעריו בלי שיחשיב עצמו יותר מהם, אלא 'יחדיו' עימם בלי שום התנשאות.

ג. עיקר הניסיון לעקוד את יצחק מתוך אהבה

ונקדים לבאר הכתוב (כב ה) 'וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וְאַנִּי וְהַנֶּעֱר נִלְכָּה עַד פֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵינוּ'. אמרו חז"ל (יבמות סב.): 'שבו לכם פה עם החמור' - עם הדומה לחמור. ויש להבין מה מצא אברהם לנכון לומר זאת בעת הזאת. יש להשיב אמרים להבנת העניין, כי הניסיון האחרון שהתנסה בו אברהם אבינו היה ניסיון העקידה, שהצטווה להעלות את בנו יחידו יצחק על גבי המזבח, ומכלל שלימות הניסיון היה שתגבר אהבתו אל יצחק בנו ועם זאת לא ימנע מלהעלותו על גבי המזבח.

זה טעם הדבר שמוצאים אנו שבדרכו להר המוריה כינה אברהם אבינו את אליעזר וישמעאל שהם דומים לחמורים, ואפילו שהיה אברהם עמוד החסד בעולם ואין זה מדרכו לכנות את בנו ועבדו בתואר חמורים, מכל מקום רצה אברהם להגדיל את אהבתו ליצחק בנו, כדי שעל ידי כן יעמוד בנסיון גדול יותר ובשלימות, שעם כל אהבתו כובש רחמיו לעשות רצונו יתברך, ולכן הגדיל לבזות בקרבו את ישמעאל ואליעזר אפילו שגם הם היו חביבים בעיניו, ועל ידי שהשפילם עתה בעיניו ממילא גדלה חביבותו של יצחק אצלו, ועם כל זאת כבש אהבתו אליו והעלה אותו לקרבן על המזבח.

אך מיד כשעמד בנסיון והקריב את האיל תחת בנו חזר אברהם לקדמותו ולמידתו הראשונה מידת החסד להיות אוהב כל הבריות, ושוב היו אליעזר וישמעאל חביבים עליו כבתחילה, ולפיכך נכתב לאחר מכן (כב יט) 'וישב אברהם אל נעריו ויקומו וילכו יחדיו', ששב אברהם להיות באהבתו הראשונה אליהם והלך איתם 'יחדיו' בשווה אליהם.

מילין יקירין

פרקי הדרכה ועבודת ה' על סדר הפרשה

ניסה את אברהם - תכלית הניסיונות

הסתרות בעבודת ה'

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם (כב א).

פעמים הקב"ה מסתיר עצמו מעובד ה' וזאת כדי שיתאמץ האדם לעובדו, ועל ידי שמרגיש האדם שה' נסתר ממנו הרי שהוא מכניע עצמו ומבקש לשוב ולהתקרב, ע"י שמגלה בעצמו שבתוך ההסתרה נמצא ה' יתברך ומתרחק ממנו רק כדי שיתגבר וישוב אליו כדרך האב שמלמד את בנו ללכת, שמתרחק ממנו מעט כדי שילמד ללכת בכוחות עצמו.

אך פעמים שההסתרה כל כך גדולה וקשה עד כי אינו יודע שיש כאן הסתרה ושיש לו לגלות מה. ובזה האיר לנו **מרנא הבעל שם טוב הקדוש ע"ה** (תולדות יעקב יוסף ריש בראשית) ואמר, שזהו מה שאמר ה' (דברים לא יח) 'וְאֶנֶכִּי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא', שבא לומר שאסתיר ממנו שנמצא בכלל בהסתרה, 'ואנכי הסתר אסתיר' את בחינת ה'אנכי' שבבריאה 'הסתר אסתיר'. ועל כך אומר **הבעש"ט** 'אם ידע האדם שהקדוש ברוך הוא מסתתר שם, אין זה הסתרה, כי נתפרדו כל פועלי און'. שכאשר יודע האדם שלית אתר פנוי מיניה והרי הוא ממש בתוך זה ההסתרה, אין זה הסתרה לגביו. אך אם אינו מרגיש את ההסתרה וסבור שדרכו מאירה לפניו והוא צדיק בעיני עצמו, מתרחק מלפני ה' יותר מעד עתה, וזהו 'ואנכי הסתר אסתיר' שהקב"ה מסתיר ממנו את עצם ההסתרה ואין האדם מתעורר לשוב לעבודת ה'.

ואפשר להוסיף בדבריו, על דרך הידוע שהיה רגיל **הבעל שם טוב ע"ה** לומר והיה חוזר ומוכיח את תלמידיו בדברי המדרש שהובאו **בשל"ה הקדוש** (משפטים תורה אור אות ח'), 'ה' צילך' שהנהגת ה' עם האדם הרי היא כצל, נמצא שכפי שהאדם מתאמץ לגלות את שגנוז בתוך ההסתרה, זוכה הוא שכנגד זה מגלה הקב"ה את הימצאותו מאחרי ההסתרה ואז בקלות יותר יוכל לגבור על ההסתרה ולסלקו.

גם בשעת ניסיון קרוב ה' אלינו

ועל כך דיברה תורה בנועם אמריה 'והאלהים ניסה את אברהם', ופירש **הבעל שם טוב הקדוש** שהיה כאן הניסיון מצד התגברות מידת הדין הנקראת 'אלהים', ואברהם שהוא בבחינת החסד היפך הדין, שזהו כל מהות הניסיון שלוקחים מן האדם את מדרגותיו ואינו רואה כיצד יש

טוב ואור בתוככי הניסיון, ועם כל זה מתגבר ומשריש בקרבו כי גם זו לטובה ואף בתוך מיצר הסתרה וחושך נמצא הטוב, בכך עומד בניסיון, שכן מוכיח כי דבוק הוא בה' אלוקיו בקשר אמיץ וחזק אשר כל כוחות עולם הזה לא יוכלו לכבות את האהבה שלו, ואף בדבר הנראה כדבר נפרד ח"ו ממנו יתברך שמו, הצדיק הזה מגלה כי גם בהסתרה הגדולה ביותר נמצא ה' יתברך. וכאשר עומד בניסיון זוכה להמתיק הדינים ולהפכם לרחמים וחסדים. ודבר זה נוהג בכל אדם בכל מצב שנמצא בו בגשמיות או ברוחניות, צריך לדעת זאת ולהאמין שמכל מקום גם בזמן שנסתר ה' מן האדם עדיין הוא קרוב לכל המייחלים לחסדו, הן על כך נסובים דברי הנביא (ירמיה לא ב) 'מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי', כי גם בעודו רחוק מאתנו הרי הוא נראה אלינו, ובאמת ככל שהאדם מרגיש עצמו מרוחק ומשתוקק להתקרב אל ה', על ידי זה זוכה לבקוע רקיעים שתתקבל תפילתו שישוב ה' לקרב אותו אליו.

הסתלקות המדרגות בשעת הניסיון

זו היא אפוא הדרך להתקרב לאבינו שבשמים ולפיקך בשעה שמזמנים לפני האדם ניסיון בעבודת ה' מסלקים ממנו את מדרגותיו הרוחניות, כי אם היה האדם בתוקף מדרגתו והארתו הרוחנית לא היה הניסיון חשוב למאומה, כי מי פתי ימרה פי מלך עליון אשר מלכותו בכל משלה, והנסיון הוא רק כאשר מסלקין ממנו תחילה ההתקשרות שהיה קשור בה' יתברך על ידי הדעת ונשאת אצלו רק הבחירה ביראת ה', כלשון קדשו של **המאור עינים** (וארא ד"ה וארא): והנסיון הוא שמסלקין ממנו ההתקשרות שהיה קשור בה' יתברך על ידי הדעת בעת שבא לידי נסיון, ונשאר אצלו רק הבחירה, כי לולא זה לא היה נקרא נסיון, כי בודאי על ידי ההתקשרות אחז צדיק דרכו, עכל"ק. אלא שתחילה מסתירים ממנו את הארותיו הרוחניות, ולא נשאר אצלו כי אם יראת שמים שלו, ואז הוא נבחן אם יעמוד בניסיון מאימת בוראו.

אברהם אבינו בניסיון העקידה ראה את המקום מרחוק

בזה פירש **העבודת ישראל** (וירא ד"ה ויקרא) את לשון הכתוב בהמשך הכתובים שבעקידת יצחק 'וירא את המקום מרחוק', כי הקב"ה הנקרא 'מקום' נראה לו לאברהם כאילו הוא מרחוק, ולא היה אברהם אבינו ע"ה יכול לדבק עצמו במדרגתו הראויה לו, וזה היה עצם הניסיון שלו שנסתלקה ממנו מדרגתו, ועם כל זה התגבר באמונתו לקיים דבר ה'.

עשאה, ומכל מקום מוכרח האדם לעשות ולגמור המצוה במעשה, כי בלעדי שלמות המעשה לא תיוודע כוונתו אם אמנם שלימה ונכונה היא.

שמירת התעוררות הלב

והנה מדרך בני אדם כשיעלה במחשבתם לעשות איזה מצוה, אזי תחילת המחשבה הינה בחשק גדול כל אחד לפי מדריגתו, וצדיק גדול כשיעלה במחשבתו וברצונו לקיים מצוה בוודאי יתלהב ליבו בתבערת אש האהבה לקיים המצוה בשלמות, אבל לפעמים כשחולף זמן מה מצטננת ההתלהבות מכפי שהיתה בתחילה.

שכן כל אדם מישראל מצד עצמו רוצה מאוד לקיים את כל מצוות ה', ומיד כשבא בליבו התעוררות לעבודת ה' הוא מתלהב ומשתוקק להוציא מחשבתו לפועל, והתלהבות זו יש בה מעלת הראשית וההתחלה של כל מעשה מצוה, ובודאי מחשבות האדם מלאות געגועים ותשוקה לעבודת ה', וכן הוא בכוח הדיבור שמדבר בעניני מצוות התורה מתי יבואו לידו ויזכה לקיימם, אבל עיקר העבודה היא להוציא הרצונות והדיבורים למעשה, כי אחרי ההתעוררות הראשונה מרגיש האדם שכבר יצא ידי חובה, ולכן צריך להיזהר לא להסתפק במחשבה טובה אלא להסמך אותה מיד למעשה טוב, וכגון שיתן צדקה או ילמד תורה וכדומה, ועל ידי זה תיקבע המחשבה במעשה ויהיה לו את הכוח להוציא מחשבתו למעשה כראוי.

אברהם אבינו ע"ה הכניס התשוקה בביקוע עצי העולה כמו כן נהג אברהם אבינו ע"ה שהכין עצמו בהתעוררות ובהתלהבות למעשה העקידה, וכיון שחשש שמא תחלוף ההתלהבות במשך זמן לכתו להר המוריה, לכן הכניס את התלהבותו במעשה המצוה הגשמי של ביקוע העצים, כדי להוציא את רצונו הטוב מן הכוח אל הפועל במעשה ביקוע העצים, ובכך יינתן קיום במעשה המצוה להתעוררות שבלבו.

ועל דרך שכתב **במסילת ישרים** (פ"ז): שלא יחמיץ האדם את המצוה, אלא בהגיע זמנה או בהזדמנה לפניו או בעלותה במחשבתו, ימהר יחיש מעשהו לאחוז בה ולעשות אותה ולא יניח זמן לזמן שיתרבה בינתים, כי אין סכנה כסכנתו אשר הנה כל רגע שמתחדש יוכל להתחדש איזה עכוב למעשה הטוב וכו', על כן הזהירו זכרונם לברכה (מכילתא מס' דפסחא ט) 'ושמרתם את המצות' (שמות יב יז), מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה.

גם בשעת הניסיון נשאר באדם רושם קדושה

ואם תאמר מה לי בידיעה זו אם בשעה שיש ניסיון מסלקים כל הדרגות ונסתרת חכמת נבוניו ואף אם אדע בזו השעה שבכל מקום ומצב נמצא ה' יתברך הטוב ומטיב - בשעת הניסיון גם ידיעה זו נסתרת. תשובה לדבר האירנו **הרה"ק מברעזאן ע"ה** שכתב **בשפת אמת** (וישב ד"ה ויבוא), כפי מה שהאדם מתאמץ בכל עת ובכל שעה להתגבר בעבודת ה', הרי הוא קונה קנין בנפשו שלא לסור מרצון ה', וכידוע שהרגל נעשה לטבע שני בנפש האדם, ורושם זה נשאר בנפשו גם כשכל מדרגותיו מסתלקים ממנו, ועל ידי הרושם הקדוש הזה יש בו כוח להתגבר ולעמוד בכל הניסיונות.

אחר העקידה חזר אברהם לבהירותו

אחר העקידה אמר לו הקב"ה 'אל תשלח ידך אל הנער', כי אז שב אברהם אבינו ע"ה אל מדריגתו הראשונה לבהירות ודביקות, כלשונו של **הרה"ק בעל עבודת ישראל** (שם): היה מבין על ידי זה כי הקדוש ברוך הוא מלוא כל הארץ כבודו ואם יסתר איש במסתרים אין נסתר מנגד עיניו. אמנם אל האדם נדמה כאילו חלילה אין הקדוש ברוך הוא רואהו, כי צריך להיות כן בשעת הניסיון כנ"ל. וזה שקרא המקום ה' יראה' ופירש התרגום 'דאת חמי ולא מיתחמי', דהיינו שנודע לו עתה שהקב"ה רואה את האדם תמיד גם כשהאדם אינו מרגיש הבהירות.

התעוררות הלב במעשה המצוה

מעשה המצוה - המוכיח על תשוקת הלב

וַיִּשְׁפֹּם אֲבָרָהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמורוֹ וגו', וַיִּבְקַע עֲצֵי עֵלָה (כב ג).

יש להבין דברי אלקים חיים, כי הנה התורה טורחת לכתוב שקודם צאתו לדרך חטב אברהם עצים לקרבן, מה משמיעה לנו התורה בכך, וגם מדוע באמת הקדים אברהם לבקע עצי עולה מיד בצאתו ממקומו, ולא המתין לחטוב מהעצים בהר המוריה כדי שלא יצטרך לשאת עמו את העצים מרחוק.

פירש קדוש ישראל רבנו **אלימלך מליז'ענסק**

ע"ה בנועם אלימלך (וירא ד"ה א"י פירוש)

שעיקר רצון הבורא יתברך שיבחר האדם בטוב וישתוקק לעבדו בלב שלם, ואם כיוון לבו לעשות מצוה לשמו יתברך ברצון טוב הרי זה חשוב כאלו כבר

יצא לאור ע"י מכון אור לישרים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או לשכפל ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישרים
עיצוב ועימוד: שוקי קנר